

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS

MAŽVYDĖ KEMERZŪNĖ

**SKAITMENINĖS TAPATYBĖS YPATUMAI ES IR
LIETUVOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Doc. dr. Marius Laurinaitis

VILNIUS, 2021

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS

MAŽVYDĖ KEMERZŪNĖ

**SKAITMENINĖS TAPATYBĖS YPATUMAI ES IR
LIETUVOJE**

Kibernetinio saugumo valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 6211LX066

Vadovas

(parašas) Doc. dr. Marius Laurinaitis

(data)

Recenzentas

(parašas)

(data)

Atliko

KSVvmis19-1 gr. stud.

(parašas) M. Kemerzūnė

2021 12 13

VILNIUS, 2021

TURINYS

PAVEIKSLAI	4
SANTRUMPOS IR SĄVOKOS	5
ĮVADAS	8
1. SKAITMENINĖS TAPATYBĖS NUSTATYMO KONCEPCIJA	11
1.1. Asmens tapatybė ir skaitmeninės tapatybės samprata	11
1.2. Skaitmeninės tapatybės nustatymo samprata	13
2. SKAITMENINĖS TAPATYBĖS, JOS KŪRIMO, NUSTATYMO IR REGLAMENTAVIMO ES IR LIETUVOJE YPATUMAI	19
2.1. Skaitmeninės tapatybės ES ypatumai	19
2.1.1. eIDAS ypatybės susijusios su eID	23
2.2. Nuotolinio tapatybės nustatymo Lietuvoje ypatumai	27
2.2.1. Nuotolinio asmens tapatybės nustatymo teisės aktų raida Lietuvoje naudojantis finansų sektoriaus paslaugomis	31
3. METODOLOGINĖ DALIS	36
4. ANALITINĖ DALIS	38
4.1. Estijos Respublikos eID schema	38
4.2. Vokietijos Federacinės Respublikos eID schema	41
4.3. Lietuvos Respublikos eID schema	44
IŠVADOS IR SIŪLYMAI	47
LITERATŪRA	49
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	57
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	59
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	60
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	61

PAVEIKSLAI

Pav. 1 Estijos Respublikos eID pavyzdys	38
Pav. 2 Vokietijos Federacinės Respublikos eID pavyzdys (išduodama nuo 2019 m.)	41
Pav. 3 Vokietijos Federacinės Respublikos eID pavyzdys (2017 m. pranešime)	41
Pav. 4 Lietuvos Respublikos eID pavyzdys (išduodama nuo 2012 m.)	44
Pav. 5 Lietuvos Respublikos eID pavyzdys (išduodama nuo 2021 m.)	44

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

1. **Administracinė paslauga** - veikla, susijusi su dokumentų išdavimu ar informacijos teikimu, kai ją vykdo viešojo atmeistravimo subjektas.
2. **BDAR** - 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas);
3. **Direktyva dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos** - 1999 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/93/EB dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos;
4. **eIDAS reglamentas** - 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB;
5. **Elektroninės paslaugos, e. paslaugos** – paslaugos, kurios teikiamos nuotoliu, kai paslaugos teikėjas ir paslaugos gavėjas nėra toje pačioje vietoje ir kai paslauga perduodama paslaugos gavėjui elektroninėmis priemonėmis (pvz. internetu, kita ryšio įranga).
6. **Elektroninė valdžia, e. valdžia** - viešojo administravimo sistemos dalis, skirta pasinaudojus informacinėmis ir ryšių technologijomis teikti viešąsias paslaugas ir tobulinti viešojo administravimo procesus.
7. **ES** – Europos Sąjunga.
8. **Interoperabilumas** - veiksmų suderinimas, kas paslaugos vartotojui būtų teikiamos kompleksiskai, būtų vientisos nepriklausomai nuo to kiek skirtingų institucijų, padalinių ir pan. reikėjo pasitelkti tam paslaugos suteikimui.
9. **Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1501** - 2015 m. rugsėjo 8 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1501 dėl sąveikumo sistemos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 12 straipsnio 8 dalį.
10. **Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1984** – 2015 m. lapkričio 3 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2015/1984, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 9 straipsnio 5 dalį nustatomos pranešimo teikimo aplinkybės, formatai ir procedūros.

11. **Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1502** - 2015 m. rugsėjo 8 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1502, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 8 straipsnio 3 dalį nustatomos minimalios techninės specifikacijos ir procedūros dėl elektroninės atpažinties priemonių saugumo užtikrinimo lygių.
12. **Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1501** - 2015 m. rugsėjo 8 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1501 dėl sąveikumo sistemos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 12 straipsnio 8 dalį.
13. **OTP įrenginys** – *anglų k. one-time password*, tai vienkartinis slaptažodžius generuojantis įrenginys.
14. **PPTFPI** - Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su visais pakeitimais);
15. **Reglamentas (ES) 2018/1724** - 2018 m. spalio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1724 kuriuo sukuriama bendrieji skaitmeniniai vartai, skirti suteikti prieigą prie informacijos, procedūrų ir pagalbos bei problemų sprendimo paslaugų, ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012;
16. **Sąveika** – atskirų, skirtingų organizacijų, šalių, infrastruktūrų, sistemų gebėjimas bendrai apibusiai veikti.
17. **Taisyklės** - Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 24 d. nutarimas Nr. 942 „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis klientas laikomas keliančiu mažą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmę, ir Kriterijų, kuriais vadovaujantis laikoma, kad yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmė, sąrašo, Kliento ir naudos gavėjo tapatybės, kelių tarpusavyje susijusių piniginių operacijų nustatymo taisyklių patvirtinimo ir informacijos apie pastebėtus galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo požymius, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pažeidimus ir priemones, kurių buvo imtasi prieš pažeidėjus, pateikimo tvarkos nustatymo“ (su visais pakeitimais);
18. **Techniniai reikalavimai** - Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2016 m. lapkričio 30 d. įsakymas Nr. V-314 „Dėl Techninių reikalavimų kliento tapatybės nustatymo procesui, kai tapatybė nustatoma nuotoliniu būdu, naudojantis elektroninėmis priemonėmis, leidžiančiomis tiesioginio vaizdo perdavimą, patvirtinimo“ (su visais pakeitimais);

19. **Vieno langelio principas** – asmeniui informacija suteikiama bei asmens prašymas, skundas ar pranešimas priimamas ir atsakymas į pateikiamas vienoje vietoje. Jei informacijai suteikti, prašymui, skundui ar pranešimui išnagrinėti ar paslaugai suteikti reikalinga informacija iš kitų įstaigos administracijos padalinių ar jai pavaldžių bei kitų viešojo administravimo subjektų, surenka pati įstaiga priimanti administracinį sprendimą, papildomai neįpareigodama tą informaciją surinkti asmenį, kuris kreipėsi.
20. **Viešoji paslauga** – viešojo administravimo subjektų vykdoma veikla, kuria sukuriama visuomenės nariams prieinama nauda.

IVADAS

Darbo aktualumas ir naujumas:

Sparčiai tobulėjančios technologijos, interneto plėtra padarė įtaką vartotojų poreikiams bei elgesio pokyčiams. Pažymėtina, kad turbūt didžiausia įtaką vartotojų pokyčiams turėjo staiga prasidėjusi COVID-19 pandemija, kai kurių paslaugų tiekėjus privertė persikelti į elektroninę erdvę visiškai ar dalinai. Kasdieną plečiasi technologijų suteikiamos galimybės bei jų pritaikymas kasdienėje veikloje. Vartotojų poreikiai bei elgesio pokyčiai padarė didžiulę įtaką ir teikiamų paslaugų technologijų plėtrai. Paslaugų tiekėjai interneto ir technologijų dėta, turėjo galimybę perkelti į elektroninę erdvę ir išplėsti teikiamų paslaugų apimtį bei jų kokybę ir greitį neapsiribojant geografinė padėtimi. Pavyzdžiui šiandieną finansų sektoriaus teikiamos paslaugos, kurioms teikti reikalinga nustatyti kliento tapatybę, tokios kaip elektroninę bankininkystę, draudimas internetu bei kitos finansų sektoriaus teikiamos paslaugos jau mums tapo kasdienybe. Kadangi asmens tapatybės nustatymas teikiant kai kurias paslaugas yra būtinas, nuotolinis asmens tapatybės nustatymas, kai tokiems paslaugų sektoriams tapo kritiškai svarbia ir neatsiejama jų teikiamų paslaugų dalimi.

Atkreipiamas dėmesys, kad sparčiai tobulėjant technologijoms vis dar pasitaiko atveju, kai ES piliečiai neturi galimybės naudodamiesi savo šalyje išduotomis elektroninės tapatybės nustatymo priemonėmis patvirtinti savo tapatybės nuotoliniu būdu kai to reikia kitoje ES šalyje, nes vienos ar kitos šalies naudojamos nuotolinės asmens tapatybės nustatymo priemonės kitose valstybėse narėse nepripažįstamos. Ši elektroninė kliūtis trukdo ES piliečiams pasinaudoti visais vidaus rinkos privalumais. Dar 2014 m. priimtame, šiuo metu galiojančiame, eIDAS reglamente nustatyti principai, kuriais siekiama pašalinti šalyse narėse naudojamų elektroninės atpažinties priemonių naudojimo tarp šalių narių kliūtis, kad vienoje valstybėje narėje išduotos elektroninės atpažinties priemonės būtų pripažįstamos toje valstybėje narėje, kurioje norima elektroniniu būdu nustatyti tapatybę, reglamente nustatant būtinybę šalyse narėse pripažinti elektroninę tapatybės nustatymo priemonės, jei jos yra išduotos pagal eIDAS reglamente nustatytą elektroninio indentifikavimo schemą.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, atsakinga už elektroninės atpažinties politikos formavimą, 2020 m. rugpjūčio 21 d. užbaigė eIDAS reglamente nustatytas procedūras dėl Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties schemos, kuri būtų pripažįstama tarpvalstybiniu lygiu Europos Sąjungos vidaus rinkoje, pranešimo.

2021 m. birželio 2 d. Europos Komisija pristatė eIDAS reglamento pakeitimo pasiūlymą, kuriuo siekiama įtvirtinti skaitmeninę Europos Sąjungos piliečių tapatybę, dar kitaip vadinama kaip ES skaitmeninės tapatybės pinigine.

Atsižvelgiant į tai, kad teikiant vienokias ar kitokias privačias, viešąsias ar administracines paslaugas, reikalingas kliento tapatybės nustatymas, šiame darbe nagrinėjamas nuotolinio tapatybės nustatymo reglamentavimas Lietuvoje tik kai teikiamos finansų sektoriaus paslaugos.

Temos iširtumas:

Nuotolinio asmens tapatybės nustatymo reglamentavimo, praktinio pritaikymo ypatybes negarinėjami Mokėjimų tarnybos išleistoje galimybių studijoje (2019). Amerikos plėtros bankas (IDB), Pasaulio ekonomikos forumas apibrėžė skaitmeninės tapatybės sampratą. Pasaulio bankas (2017) apibrėžė, kad skaitmeninės kūrimo ir naudojimo etapus. Taip pat PricewaterhouseCoopers International Limited (2018) išskyrė asmens tapatybės nustatymo proceso etapus. Taip pat Lietuvos statistikos departamentas atlieka tyrimus, kuriuose vertinama kiek asmenų naudoja elektronines priemones tapatybei patvirtinti.

Nuotolinis asmens tapatybės nustatymas, skaitmeninė tapatybė mokslinėje literatūroje nėra plačiai nagrinėjamos, todėl darbe daugiausia bus remiamasi Lietuvos ir ES tesės aktais, kurie reglamentuoja asmens tapatybės nustatymą finansų sektoriuje, skaitmeninės tapatybės reglamentavimą. Taip pat Lietuvos, ES ir kitų institucijų atliktomis studijomis ir tyrimais.

Probleminiai klausimai:

Kaip apibrėžiama fizinio asmens skaitmeninės tapatybės samprata ir koks jos nustatymo procesas? Kokios nuotolinio asmens tapatybės nustatymo ypatybės Lietuvoje? Kokios yra skaitmeninės tapatybės ypatybės ES?

Darbo objektas:

Fizinio asmens skaitmeninė tapatybė.

Darbo tikslas:

Atskleisti skaitmeninės tapatybės ir jos nustatymo ypatumus Lietuvoje ir ES.

Darbo uždaviniai:

- Apibrėžti skaitmeninės tapatybės sampratą;
- Pristatyti skaitmeninės tapatybės kūrimo, nustatymo būdus, procesą;
- Išanalizuoti skaitmeninės tapatybės ES reglamentavimo ypatumus;
- Išanalizuoti nuotolinio asmens tapatybės nustatymo ypatumus Lietuvoje.

Duomenų rinkimo ir analizės metodai:

- Mokslinės literatūros, straipsnių ir dokumentų analizė.

- Lyginamoji gautų duomenų analizė.

Darbo struktūra:

Darbą sudaro paveikslų sąrašas, santrumpų ir vartojamų sąvokų sąrašas, įvadas bei pagrindiniai 4 skyriai, kuriuose pateikiama darbo teorinė, metodologinė ir analitinė dalis. Pirmame skyriuje aptariama skaitmeninės tapatybės samprata, jos nustatymo procesas. Antrame – skaitmeninės tapatybės ES ir Lietuvoje ypatumai, eIDAS ypatybės susijusios su eID bei reglamentavimo raida, kai asmuo nori pasinaudoti finansinėmis paslaugomis, Lietuvoje. Trečiame skyriuje aprašoma tyrimo metodologija. Ketvirtame skyriuje pateikiama analizuotų pasirinktų ES šalių narių elektroninės atpažinties schemas, apie kurias pranešta pagal eIDAS reglamento 9 straipsnio 1 dalį. Taip pat išvados ir siūlymai, literatūros sąrašas, anotacija ir santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

1. SKAITMENINĖS TAPATYBĖS NUSTATYMO KONCEPCIJA

1.1. Asmens tapatybė ir skaitmeninė tapatybė samprata

Šiame darbe naudojama skaitmeninė tapatybė (*anglų k. electronic identity* arba *digital identity*) sąvoka. Siekiant detaliai apibrėžti kas ji yra ir kaip ją suprasti, pirmiau svarbu paminėti asmens tapatybės sąvokos apibrėžimo ypatumus.

Vadovaujantis lietuvių kalbos žodynu „asmuo“ yra „žmogus kaip atskiras individas“¹, „tapatybė“ – „objekto lygybė pačiam sau arba kitam objektui, tolygumas, vienodumas“², tačiau pati asmens tapatybės sąvoka (*anglų k. identity*) teisės aktuose reglamentuojančiuose asmens tapatybės nustatymą nėra apibrėžta. Pažymėtina, kad Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje³ taip pat nėra apibrėžta ar minima asmens tapatybės sąvoka. Tačiau asmens tapatybė ir jos sąvoka gan plačiai nagrinėjama sociologiniame, psichologiniame kontekste ir įvardijama kaip „kas aš iš tikro esu“⁴, „asmens savybių, įsitikinimų, norų ar veikimo principų rinkinys“⁵ bei asmens tapatybė yra ir „apima prisiminimus, išgyvenimus, santykius ir vertybes, kurios sukuria žmogaus savęs jausmą“⁶, t. y. asmens tapatybės sąvoka apima ne tik fizines asmens savybes tokias kaip biometrinių informaciją, bet jo patirtį, titulus, charakterio savybes, manieras ir t. t. Ispanijos bankininkystės grupė (BBVA) apibrėžė tapatybės sąvoką nurodydama, kad nors ir tapatybė yra konceptualiai sudėtingas terminas, iš esmės „galime pasakyti, kad tapatybė apskritai yra bet koks charakteristikų rinkinys, kuris apibrėžia asmenį ir gali būti naudojamas unikaliai atpažinti tą asmenį“⁷.

Skaitmeninė tapatybė (*anglų k. electronic identity* arba *digital identity*) sąvoka, kitaip nei asmens tapatybės, apibrėžta ir teisės aktuose, įvairiuose moksliniuose dokumentuose ir studijose. Pažymėtina, kad skaitmeninė tapatybės sąvoka gali būti naudojama tiek asmeniui tiek juridiniam asmeniui. Taip pat, kad asmens skaitmeninė tapatybė yra gan platus terminas, kuris turi skirtingas reikšmes, priklausomai nuo konteksto kuriame terminas yra vartojamas. Taip pat nuo konteksto, kur yra sukurta skaitmeninė tapatybė, pvz. ar tai socialiniuose tinkluose, ar tai nacionalinė skaitmeninė tapatybė ir kt., priklauso kokie skirtingi

¹ Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <http://www.lkz.lt/?zodis=asmuo&id=01065980000>.

² Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <http://lkz.lt/?zodis=tapatyb%C4%97&id=26012680000>.

³ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, žiūrėta 2021 m. spalio 5 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>

⁴ James D. Fearon, „What Is Identity (As We Now Use the Word)?“, *Department of Political Science (Stanford University)* (1999): 20, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://web.stanford.edu/group/fearon-research/cgi-bin/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/What-is-Identity-as-we-now-use-the-word-.pdf>.

⁵ James D. Fearon, „What Is Identity (As We Now Use the Word)?“, *Department of Political Science (Stanford University)* (1999): 25, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://web.stanford.edu/group/fearon-research/cgi-bin/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/What-is-Identity-as-we-now-use-the-word-.pdf>.

⁶ Psychologytoday, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://www.psychologytoday.com/intl/basics/identity>.

⁷ Ana I. Segovia Domingo, Álvaro M. Enríquez, „Digital Identity: the current state of affairs“, BBVA (2018): 5, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., https://www.bbva-research.com/wp-content/uploads/2018/02/Digital-Identity_the-current-state-of-affairs.pdf.

atributai / duomenys sudaro tą skaitmeninę tapatybę. Žemiau pateikiami keli skaitmeninės tapatybės apibrėžimai:

- Amerikos plėtros bankas (IDB) nurodo, kad „skaitmeninė tapatybė yra baigtinis atributų rinkinys, leidžiantis asmeniui, gyvūnui, daiktui ar procesui būti unikaliai atpažįtamam ir autentiškam kitiems“⁸.
- Pasaulio ekonomikos forumas skaitmeninę tapatybę apibrėžia kaip „atskirų atributų, apibūdinančių subjektą ir nustatančių sandorius, kuriuose subjektas gali dalyvauti, rinkinys“⁹.
- Tarptautinė telekomunikacijų sąjunga (ITU) teigia, kad „skaitmeninė tapatybė yra skaitmeninis subjekto vaizdas, pakankamai išsamus, kad asmenį būtų galima atskirti skaitmeniniame kontekste“¹⁰.
- eIDAS reglamente skaitmeninė tapatybė įvardinama per elektroninės atpažinties (toliau – eID) proceso prizmę, t. y. kaip elektroniniai asmens tapatybės duomenys, kurie pateikiami pasinaudojant materialiu / nematerialiu objektu ir naudojami asmens autentifikavimui.

Skaitmeninės tapatybės apibrėžimuose minimi atributai - asmens duomenys, Europos Parlamento ir Europos Sąjungos tarybos eIDAS reglamente apibrėžiami kaip „duomenų rinkinys, pagal kurį galima nustatyti fizinio ar juridinio asmens arba juridiniam asmeniui atstovaujančio fizinio asmens tapatybę“¹¹. Detaliau asmens duomenų sąvoką Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos taryba apibrėžia BDAR, kuriame nustatyta, kad asmens duomenys yra „bet kokia informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybę nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (duomenų subjektas)“¹², taip pat nurodydama kaip šiame kontekste suprantamas fizinis asmuo, t. y. „fizinis asmuo, kurio tapatybę galima nustatyti, yra asmuo, kurio tapatybę tiesiogiai arba netiesiogiai galima nustatyti, visų pirma pagal identifikatorių, kaip antai vardą ir pavardę, asmens identifikavimo numerį, buvimo vietos duomenis ir interneto identifikatorių arba pagal

⁸ Marcos A. López, „The Future of Identity: Self-Sovereignty, Digital Wallets, and Blockchain“, IDB (2020): 12, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Self-Sovereign-Identity-The-Future-of-Identity-Self-Sovereignty-Digital-Wallets-and-Blockchain.pdf>.

⁹ „A Blueprint for Digital Identity. The Role of Financial Institutions in Building Digital Identity“, Pasaulio ekonomikos forumas (2016): 41, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., https://www3.weforum.org/docs/WEF_A_Blueprint_for_Digital_Identity.pdf.

¹⁰ „Digital Identity Roadmap Guide“, Tarptautinė telekomunikacijų sąjunga (2018): 4, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-DIGITAL.01-2018-PDF-E.pdf.

¹¹ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>

¹² 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LT>.

vieną ar kelis to fizinio asmens fizinės, fiziologinės, genetinės, psichinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės tapatybės požymius“¹³.

Apibendrinant galima teigti, kad nors skaitmeninė tapatybė terminas, kuris turi skirtingas reikšmes, priklausomai nuo konteksto kuriame jis yra vartojamas, tai elektroninių asmens duomenų rinkinys, kuris pateikiami naudojami asmens autentifikavimui.

1.2. Skaitmeninės tapatybės nustatymo samprata

Skaitmeninės tapatybės nustatymo samprata, kai asmens tapatybė yra nustatinėjama asmeniui nedalyvaujant fiziškai, plačiąja prasme suvokiama iš esmės taip pat kaip ir asmens tapatybės nustatymas asmeniui dalyvaujant fiziškai, t. y. svarbu yra įsitikinti, kas tas asmuo yra būtent tas kas sakosi esąs. Pažymėtina, kad nuotoliniu būtu asmens tapatybę galima nustatyti pagal jo pateikiamus duomenis elektroninėmis priemonėmis, kurie iš esmės yra asmens tapatybės skaitmeninė prieiga.

Pasaulio bankas apibrėžia, kad skaitmeninės tapatybės yra kuriamos ir naudojamos trimis etapais, kuriuos sudaro: „a) registracija, įtraukimas į sąrašus ir patvirtinimas; b) dokumentų ar įgaliojimų išdavimas; c) autentifikavimas paslaugų suteikimui, sandorių sudarymui“¹⁴. eIDAS reglamente nustatyta, kad „tapatumo nustatymas – elektroninis procesas, leidžiantis patvirtinti fizinio arba juridinio asmens elektroninę atpažintį arba elektroninės formos duomenų kilmę ir vientisumą“¹⁵.

PricewaterhouseCoopers International Limited (toliau – PwC) 2018 m. studijoje¹⁶ apie skaitmeninę tapatybę ir jos nustatymą išskyrė keturis asmens tapatybės nustatymo proceso etapus: paraiška (*anglų k. application*), tikrinimas (*anglų k. verification*), surinkimas (*anglų k. collection*) ir valdymas (*anglų k. management*). Taip pat asmens tapatybės nustatymo procese galime skirti, iš esmės panašius PwC išskirtiems etapams, tačiau išanalizavus skirtingą dokumentaciją, šiek detaliau įvardintus etapus, kurie kaip žingsniai procese vyksta vienas po kito, tai identifikavimas (*anglų k. identification*), autentifikavimas (*anglų k. authentication*), autorizavimas (*anglų k. authorization*) ir apskaitymas (*anglų k. accounting*):

¹³ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LT>.

¹⁴ „Technical Standards for Digital Identity Systems for Digital Identity. Draft for discussion“, Pasaulio bankas (2017): 3, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/5791515155187056300190022018/original/ID4DTechnicalStandardsforDigitalIdentity.pdf>.

¹⁵ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>

¹⁶ „Study on eID and digital on-boarding. Mapping and analysis of existing on-boarding bank practices across the EU: final report“, Europos Komisija (2018): 54, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/publication/8da08249-49cd-11e8-be1d-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.

- Identifikavimas (*anglų k. identification*) vyksta tuomet, kai asmuo pateikia informaciją, t. y. teigia kažkas konkretus esąs. Asmens identifikavimui naudojami konkretūs sutartiniai vardai / pavadinimai. Identifikavimo procedūrai vartotojas gali pateikti vartotojo vardą ar bet ką kitą, kas gali unikaliam identifikuoti būtent tą asmenį. Identifikavimo procesas skirtas nustatyti asmeniui, kurio tapatybė įrodoma / patikrinama vėliau sekančio autentifikavimo proceso metu.

- Autentifikavimas (*anglų k. authentication*) suprantamas kaip atitiktis originalui ar pirminiam šaltiniui nustatymas. Skiriami trys autentifikavimo tipai, žmogus – kompiuteris, kompiuteris – kompiuteris bei žmogus – žmogus. Tipas žmogus – kompiuteris „naudojama identifiukuoti kompiuterinės sistemos vartotoją ir suteikti arba ne jam prieigą prie sistemos išteklių“¹⁷, kompiuteris – kompiuteris naudojamas siekiant užtikrinti saugius informacijos mainus tarp sistemų, tipas žmogus – žmogus apibrėžia asmens tapatybės nustatymą asmenims bendraujant. Taip pat autentifikavimas detaliau gali būti apibrėžiamas kaip tikrinimo veiksmas, kuris yra skirtas „patvirtinti subjekto tapatybę, kai ši tapatybė pateikiama“¹⁸ bei dar gali būti suprantamas, kaip veiksmas naudojamas „patikrinti vartotojo, proceso ar įrenginio tapatybę“¹⁹. Autentifikavimas, iš esmės yra procesas, kurio metu elektroniniu būdu asmuo identifiukuojamas ir patvirtinama jo tapatybė, t. y. įsitikinama, kad asmuo yra tas kas nurodo esąs. Finansų sektoriuje, autentifikavimas apibrėžiamas konkrečiau, kaip procesas, kurio metu mokėjimo paslaugų tiekėjas „gali patikrinti mokėjimo paslaugų vartotojo tapatybę arba konkrečios mokėjimo priemonės naudojimo teisėtumą, įskaitant vartotojo personalizuotą saugumo požymių naudojimą“²⁰.

Autentifikavimo procese išskiriamos kelios faktorių kategorijos, atsižvelgiant į tai kokią informaciją asmuo suteikia. Šių faktorių kategorijos atskirai arba kartu naudojamos siekiant užtikrinti, kad subjektas yra tas, kuo nurodo esąs:

¹⁷ Algimantas Venčkauskas, Egidijus Kazanavičius, *Informacinių technologijų saugos metodai*, (Vilnius: UAB „TEV“, 2011), žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., [http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/Informaciniu technologiju saugos metodai.pdf/046595c3-d8e8-4ddb-aebd-e5f69027a41e#page=91&zoom=100,0,0](http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/Informaciniu%20technologiju%20saugos%20metodai.pdf/046595c3-d8e8-4ddb-aebd-e5f69027a41e#page=91&zoom=100,0,0)

¹⁸ D. Richard Kuhn, Vincent C. Hu, W. Timothy Polk ir Shu-Jen Chang, „Introduction to Public Key Technology and the Federal PKI Infrastructure“, *National Institute of Standards and Technology* (2001): 46, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/Legacy/SP/nistspecialpublication800-32.pdf>.

¹⁹ „Minimum Security Requirements for Federal Information and Information Systems“, *National Institute of Standards and Technology* (2006): 6, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/FIPS/NIST.FIPS.200.pdf>

²⁰ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 2015 m. lapkričio 25 d. dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015L2366&from=LT>.

- a) Žinojimo faktorius – „tai ką vartotojas žino, pvz. vartotojo slaptažodis, PIN²¹ ar kažkas tokio kaip bendra paslaptis yra duomenys, kuriuos žino tik subjektai, dalyvaujantys bendravime“²², atsakymo pateikimas į pasirinktą saugos klausimą.
- b) Nuosavybės arba turėjimo faktorius. Šis faktorius apibrėžia tai ką asmuo turi, pvz. mobilųjį telefoną, banko kortelę, tokeną ir t. t.
- c) Paveldėjimo arba būdingumo faktorius – tai kas asmuo yra ir tai kas negali būti perduodama kitam, pvz. biometriniai duomenys. Asmens biometriniai duomenys yra „po specialaus techninio apdorojimo gauti asmens duomenys, susiję su fizinio asmens fizinėmis, fiziologinėmis arba elgesio savybėmis, pagal kurias galima konkrečiai nustatyti arba patvirtinti to fizinio asmens tapatybę, kaip antai veido atvaizdai arba daktiloskopiniai duomenys“²³, akies rainelės ar DNR duomenys. Taip pat asmens elgesio charakteristika, dar kartais viešoje erdvėje įvardijami, kaip minkštieji biometriniai (*anglų k. soft biometrics*) asmens duomenys, tai asmens tapatybės patvirtinimas atliekamas „remiantis balso spektograma, klavišų paspaudimo dinamika ir parašo dinamika“²⁴.
- d) Vietos faktorius – paprastai suprantamas, kaip „vieta, iš kurios bandoma autentifikuoti“²⁵, pvz. pasinaudojant duomenimis gautus pasinaudojus vietos nustatymo technologijomis iš įrenginio per kurį asmuo bando įrodyti tapatybę.
- e) Laiko faktorius. Šis faktorius suprantamas, kaip tam tikro laiko tarpas ar momentas, kuriuo metu asmuo gali jungtis.

Atsižvelgiant į įvardintų faktorių kategorijas bei jų kombinacijas skiriami keli autentifikavimo metodai:

²¹ Anglų k. Personal identification number.

²² Margaret Rouse, „Two-factor authentication (2FA)“, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://searchsecurity.techtarget.com/definition/two-factor-authentication>.

²³ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LT>.

²⁴ Charanjeet Singh ir Dr. Tripat Deep Singh, „A 3-level multifactor authentication scheme for cloud computing“, *International Journal of Computer Engineering & Technology*, 1, 10 (2019): 186, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=421000089122084065068088119093103031057007068045058024089020081126083022086084026010033060122005052003049114070022003092106082112008078077085086095028107071077109124000078053120076087124116125005004093122065071072068099096022021093112096092096094116114&EXT=pdf&INDEX=TRUE>.

²⁵ Margaret Rouse, „Two-factor authentication (2FA)“, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://searchsecurity.techtarget.com/definition/two-factor-authentication>.

- a) Vieno faktoriaus autentifikavimas „autentifikavimui naudoja tik vieną veiksnį“²⁶, paprastai tai žinojimo faktoriaus tipo informaciją, pvz. tik slaptažodį, tik PIN kodą, ar tik saugos klausimą ar kitą informaciją, kurią žmogus žino. Vieno faktoriaus autentifikavimas šiuo metu yra gan plačiausiai paplitusi tapatybės nustatymo metodas, kuris siejamas, palyginus su kitais metodais, su gan prastu saugumo lygio užtikrinimu. Pažymėtina, kad vadovaujantis, Lietuvos statistikos departamento informacija siekiant gauti internetu teikiamų paslaugų identifikacijai 2020 m. 60 proc. 16–74 metų amžiaus asmenų naudojo tik vartotojo vardą ir slaptažodį²⁷.
- b) Dviejų faktorių autentifikavime, kuris yra jau sudėtingesnis autentifikavimo metodas, autentifikavimui naudojami du faktoriai iš skirtingų kategorijų. Pažymėtina, kad to pat faktoriaus kategorijos naudojimas du kart laikoma dviejų faktorių autentifikavime. Kaip jau paminėta, šiame metode naudojami dviejų skirtingų faktorių kategorijų duomenys, pvz. žinojimo ir nuosavybės, kai asmens tapatybės nustatyti reikalingas ne tik slaptažodis, bet ir jam pateiktas laikinas PIN kodas SMS žinute. Dviejų faktorių autentifikavime dažniausiai naudojami pirmų dviejų faktorių kategorijų informaciją, t. y. žinojimo ir nuosavybės. Šis autentifikavimo metodas paplitęs tarp sistemų, kuriose jau reikalaujama didesnio saugumo, pvz. asmeniui jungiantis prie elektroninės bankininkystės, elektroninių valdžios vartų naudojantis kodų generatoriumi, SMART ID ar mobiliu parašu.
- c) Daugelio faktorių autentifikavimas (MFA), pvz. 3-jų ar 4-ių faktorių autentifikavimas naudojama sistemose, kur svarbu užtikrinti didelį saugumo lygį ir yra akivaizdžiai saugesnis nei prieš tai įvardinti autentifikavimo metodai, „nes atsižvelgiama į du ar daugiau autentifikavimo veiksmių, todėl užpuolikams yra sunkiau apeiti papildomus saugumo sluoksnius“²⁸. Šiame metode dažniausiai tarp faktorių kategorijų kombinacijų naudojamas paveldėjimo faktorius, pvz. siekiant nustatyti asmens tapatybę turi būti pateiktas ne tik slaptažodis, laikinas PIN kodas pateiktas asmeniui SMS žinute bet ir to asmens biometriniai

²⁶ Charanjeet Singh ir Dr. Tripat Deep Singh, „A 3-level multifactor authentication scheme for cloud computing“, *International Journal of Computer Engineering & Technology*, 1, 10 (2019): 186, žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=421000089122084065068088119093103031057007068045058024089020081126083022086084026010033060122005052003049114070022003092106082112008078077085086095028107071077109124000078053120076087124116125005004093122065071072068099096022021093112096092096094116114&EXT=pdf&INDEX=TRUE>.

²⁷ Identifikacijai naudoti būdai siekiant gauti internetu teikiamų paslaugų, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7de5a4a7-98ed-4a47-9893-1fe582b0624d#.

²⁸ Sara Jelen, „Two-Factor Authentication vs. Multi-Factor Authentication: Differences Explained“, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d., <https://securitytrails.com/blog/two-factor-auth-vs-multi-factor-auth>.

duomenys. Keturių ir daugiau faktorių autentifikavimo metode prisidėtų dar keli aukščiau paminėti faktoriai, tokie kaip laiko ir vietos.

Autentifikavimas, kuris grindžiamas dviejų ar daugiau faktorių kategorijų, t. y. žinojimo, nuosavybės ir paveldėjimo, kurie yra nepriklausomi vienas nuo kito, „nes vieną iš jų pažeidus nesumažėja kitų patikimumas, ir jo struktūra yra tokia, kad būtų užtikrintas autentiškumo patvirtinimo duomenų konfidencialumas“²⁹ yra laikomas griežtu autentifikavimu.

- Autorizavimas (*anglų k. authorization*), dar kitaip – prieigos kontrolė, kuris yra kaip saugumo mechanizmas, kurio metu nustatomi leidžiami prieigos lygiai ar privilegijos, susiję su sistemos ištekliais, pvz. prieiga prie failų, paslaugų, programų, jų funkcijų ar duomenų. Autorizavimas „yra prieigos prie tinklo išteklių suteikimo arba uždraudimo procesas, leidžiantis vartotojui pasiekti įvairius išteklius pagal vartotojo tapatybę“³⁰.

- Apskaitymas (*anglų k. accounting*) reiškia asmens atliekamų veiksmų registravimas, kurio metu kaupiama informacija, pvz. kada vartotojas jungėsi, kokius veiksmus prisijungęs atliko, prie kokios informacijos jungėsi ir t.t. Šis žingsnis iš esmės labai svarbus sukčiavimo ar kito sistemos saugumo pažeidimo atvejais siekiant atsekti įvykusius veiksmus. Taip pat pažymėtina, kad visi „skenuoti tapatybės dokumentai, fotokopijos ar vaizdo ekranų nuotraukos saugomi elektroninėje sistemoje“³¹.

Asmens tapatybės nustatymui naudojami autentifikavimo metodai pasitelkiant skirtingus tapatybės nustatymo būdus:

- Tiesioginis vaizdo perdavimas.
- Tapatybės nustatymas asmeniui naudojantis elektroniniu parašu. Elektroninis parašas suprantamas kaip „elektroninės formos duomenys, kurie yra prijungti prie kitų elektroninės formos duomenų arba logiškai susieti su jais ir kuriuos pasirašantis asmuo naudoja pasirašydamas“³². Taip pats skiriamos kelios elektroninio parašo rūšys - pažangusis elektroninis parašas, kvalifikuotas elektroninis parašas ir paprastas elektroninis parašas.

²⁹ „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 2015 m. lapkričio 25 d. dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB“, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. sausio 17 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015L2366&from=LT>.

³⁰ „Definition of Authorization“, The Economic Times, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://economictimes.indiatimes.com/definition/authorization>.

³¹ „Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“, Lietuvos bankas (2019): 12, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., https://www.lb.lt/lt/media/force_download/?url=%2Fuploads%2Fdocuments%2Ffiles%2Fmusu-veikla%2Fmokejimai%2FApie-mokejimu-rinka%2Fmokejimu-taryba%2FNaujos+tapatybes+patvirtinimo+priemones.pdf

³² 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>

- Elektronine atpažintimi (*anglų k. electronic identification*), kuri yra „elektroninių asmens tapatybės duomenų, kuriais nurodomas konkretus fizinis ar juridinis asmuo arba juridiniam asmeniui atstovaujantis fizinis asmuo, naudojimo procesas“³³. Elektroninę atpažintį dar galime suprasti kaip skaitmeninę sprendimą, kuriuo naudojama norint nustatyti asmens tapatybę. Elektroniniai atpažinčiai naudojama: kompiuteris – išmanusis telefonas, kompiuteris -kortelių skaitytuvas, kompiuteris – SMS, kompiuteris – OTP įrenginys, tik kompiuteris, tik išmanusis telefonas.
- Mokėjimo pavedimu.
- Asmens tapatybės nustatymas gaunant dokumentus / informaciją iš trečiųjų šalių.

2019 m. Mokėjimų tarnyba kartu su Lietuvos banku, Lietuvos Respublikos finansų ministeriją bei 9 įstaigomis išleido galimybių studiją „Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“, kurioje pristatomas tyrimas, kuriuo buvo siekiama atskleisti nuotolinio asmens tapatybės nustatymo procesus, jų naudojimo praktikoje ypatumus ir jų saugumo charakteristikas. Tyrime nurodoma, kad tarp 18³⁴ finansų sektoriaus dalyvių „pagal priemonių populiarumą pirmauja el. parašas ir tiesioginis vaizdo perdavimas, parentas veido atvaizdo ir tapatybės dokumento nustatymu“³⁵.

Apibendrinant galima teigti, kad skaitmeninės tapatybės nustatymo samprata suvokiama iš esmės taip pat kaip ir asmens tapatybės nustatymas asmeniui dalyvaujant fiziškai – siekiama įsitikinti, kas asmuo yra būtent tas kas sakosi esąs. Asmens tapatybę nuotoliniu būdu galima nustatyti tik pagal jo pateikiamus duomenis elektroninėmis priemonėmis, todėl labai svarbu, kad tie duomenys bei jų perdavimas būtų gerai apsaugoti. Skaitmeninės tapatybės nustatymo proceso žingsniai yra identifikavimas, autentifikavimas, autorizavimas ir apskaitymas. Būtent autentifikavimas yra tas žingsnis procese, kurio metu įsitikinama, kad asmuo yra tas kas nurodo esąs. Pagal saugumo lygius galime skiriami keli autentifikavimo metodai, tai vieno faktoriaus autentifikavimas, dviejų bei daugelio faktorių autentifikavimas. Būtent autentifikavimas, kuris grindžiamas dviejų ar daugiau faktorių kategorijų, yra laikomas griežtu autentifikavimu.

³³ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>

³⁴ Tyrimo dalyviai nurodyti galimybių studijos „Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“ 11 puslapyje. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/lt/media/force_download/?url=%2Fuploads%2Fdocuments%2Ffiles%2Fmsu-veikla%2Fmokejimai%2FApie-mokejimu-rinka%2Fmokejimu-taryba%2FNaujos+tapatybes+patvirtinimo+priemones.pdf

³⁵ „Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“, Lietuvos bankas (2019): 28, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., https://www.lb.lt/lt/media/force_download/?url=%2Fuploads%2Fdocuments%2Ffiles%2Fmsu-veikla%2Fmokejimai%2FApie-mokejimu-rinka%2Fmokejimu-taryba%2FNaujos+tapatybes+patvirtinimo+priemones.pdf

2. SKAITMENINĖS TAPATYBĖS, JOS KŪRIMO, NUSTATYMO IR REGLAMENTAVIMO ES IR LIETUVOJE YPATUMAI

2.1. Skaitmeninės tapatybės ES ypatumai

Skaitmeninės tapatybės, elektroninio identifikavimo, eID iniciatyvos ES prasidėjo dar 20 a. pabaigoje, tuo metu šalys jau pradėjo išduoti tam tikros formos eID, tačiau tuo metu tos eID schemas buvo kuriamos, taip, kad veiktų tik šalies viduje bei „apie tarpvalstybinę sąveiką paprastai nebuvo svarstoma“³⁶ ir eID priemonių naudojimas ne jį išdavusios šalies viduje tuo metu ES šalims narėms nebuvo prioritetas. Pažymėtina, kad tai buvo didžiulė kliūtis ES piliečiams naudotis bendros ES rinkos teikiamais privalumais ir ES prasidėjo iniciatyvos susijusios su eID naudojimu, nepriklausomai nuo šalių sienų. Iniciatyvos ne tik reglamentavime bet ir buvo įgyvendinami ES mastu projektai.

1997 m. spalio 8 d. Europos Komisija pristatė komunikatą „dėl elektroninio ryšio saugumo ir pasitikėjimo užtikrinimo, kuriant skaitmeninių parašų ir šifravimo reguliavimo sistemą Europoje“³⁷, o 1999 m. gruodžio 13 d. buvo priimta Europos Sąjungos Direktyva dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos, kuri buvo skirta palengvinti elektroninių parašų naudojimą bei prisidėti siekiant elektroninių parašų teisinio pripažinimo. Direktyva dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos nustatė „elektroninių parašų ir tam tikrų sertifikavimo paslaugų teisinio reguliavimo sistemas“³⁸.

2008 m. birželio 1 d. buvo pradėtas įgyvendinti ES didelio masto projektas STORK (*anglų k. Secure idenTity acrOss boRders linKed*). Projektas tikslas – formalumų supaprastinimas, kad ES šalyse narėse galima būtų teikti paslaugas nepriklausomai nuo šalies geografinių ribų bei „sukurti Europos eID sąveikumo platformą, kuri leistų piliečiams užmegzti naujus e. ryšius tarpvalstybinio mastu, tiesiog pateikus savo nacionalinį eID“³⁹. Projektu buvo nesiekama pakeisti esamos nacionalinių šalių eID infrastruktūros, pasiūlyti sprendimą, kad ES piliečiai galėtų paprastai gauti viešąsias ar administracines paslaugas elektroniniu būdu, nepriklausomai nuo jų geografinės padėties, pasitelkiant „lustinę kortelę ar virtualų ID

³⁶ Herbert Leitold, Antonio Liroy, Carlos Ribeiro, „STORK 2.0: Breaking New Grounds on eID and Mandates“, žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., https://pure.tugraz.at/ws/portalfiles/portal/2724193/01_Leitold_Herbert_Manuscript.PDF

³⁷ 1999 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/93/EB dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:31999L0093&from=LT>

³⁸ 1999 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/93/EB dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:31999L0093&from=LT>

³⁹ STORK Project, žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/EIDCOMMUNITY/STORK+Project>

numerį⁴⁰. bet skirtas apibrėžti sąveikumo lygį tarp jų. Šis projektas buvo vykdomas trimis fazėmis tris metus, kurių pirmoji buvo skirta įvertinti teisinius, techninius bei eksploatacinius aspektus, „gauti nuodugnų supratimą apie nacionalines eID sistemas, kurias reikia įtraukti į STORK eID sąveikos sistema“⁴¹ bei parengti bendros sistemos specifikacijas. Antroji projekto fazė – antrieji projekto metai buvo skirti techninių reikalavimų diegimui ir įgyvendinimui. Šio etapo įvardinta eID STORK sąveikos schema, t. y. du konceptualūs modeliai: tarpinės programinės (*anglų k. middleware*) ir visos Europos tarpinio serverio (*anglų k. proxy server*), dar kitaip vadinamu PEPS. Pagal tarpinės programinės įrangos modelį ES pilietis „tiesiogiai autentifikuojasi pas paslaugų teikėją“⁴², o pagal PEPS modelį „autentifikavimas deleguojamas atskiram subjektui“⁴³. Trečioje fazėje, kuri buvo skirta sukurtos sistemos darbui – paleisti šeši bandomieji projektai, kurie skirti spręsti tarpvalstybinio eID problemas - tai tarpvalstybinė autentifikavimo platforma elektroninėms paslaugoms, kurio tikslai sujungti nacionalinius šalių narių portalus ES apibrėžtu sąveikumo lygiu; sukurti saugaus bendravimo platformą, kurioje ES piliečiai galėtų saugiai bendrauti elektroniniu būdu naudodamiesi eID; studentų mobilumo projektas, kurio tikslas suteikti studentams galimybę naudotis jų eID, kitose šalyse, kuriose mokosi pagal Erasmus mobilumo programą; elektroninis pristatymas, kuris pakeistų registruotus laiškus; gyvenamosios vietos keitimo procesų procedūros palengvinimas naudojant eID bei Europos Komisijos autentifikavimo tarnybos platforma, skirta šalių narių bendravimui tarpusavyje. Iš esmės STORK „projektas yra labai platus ir apima įvairias sritis: e. bankininkystę, e. viešąsias paslaugas verslui ir el. mokymuisi bei akademinėms kvalifikacijoms“⁴⁴. Viso prie STORK prisijungė 18 šalių narių. Lietuva, kartu su dar keturiomis ES šalimis narėmis, tokiomis kaip Graikija, Suomija, ir Slovakija, prie STORK projekto prisijungė 2010 m. STORK projektas buvo baigtas 2011 m.

2012 m. startavo didelio masto ES projektas STORK 2.0, kaip 2011 m. pasibaigusio STORK tęstinumas, kurio pagrindinis tikslas „prisidėti prie bendros Europos elektroninio identifikavimo ir autentifikavimo erdvės sukūrimo“⁴⁵, kad skatinti nacionalinių eID pripažinimą tarp šalių narių bei sukurti

⁴⁰ „STORK | Take your e-identity with you, everywhere in the EU“, Europos Komisija, žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., <https://wayback.archive-it.org/12090/20170401080511/https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/stork-take-your-e-identity-you-everywhere-eu>

⁴¹ Herbert Leitold, „Challenges of eID Interoperability: The STORK Project“, Privacy and Identity Management for Life vol 352, (2011): 145, žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., https://online.tugraz.at/tug_online/voe_main2.getvolltext?pCurrPk=59057

⁴² Herbert Leitold, „Challenges of eID Interoperability: The STORK Project“, Privacy and Identity Management for Life vol 352, (2011): 146, žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., https://online.tugraz.at/tug_online/voe_main2.getvolltext?pCurrPk=59057

⁴³ Herbert Leitold, „Challenges of eID Interoperability: The STORK Project“, Privacy and Identity Management for Life vol 352, (2011): 146, žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., https://online.tugraz.at/tug_online/voe_main2.getvolltext?pCurrPk=59057

⁴⁴ Simon Filipe Pacheco Esposito, „Secure idenTity crOss boRder linKed - eLearning and Academic Qualifications Pilot at IST“, (2015): 4, žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:r87RZlp_jAAJ:https://fenix.tecnico.ulisboa.pt/downloadFile/844820067124601/resumo.pdf+%&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

⁴⁵ „EU - STORK 2.0 - Secure idenTity acrOss boRders linKed“, žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., <https://graz.pure.elsevier.com/en/projects/eu-stork-20-secure-identity-across-borders-linked>

erdvę fizinių ir juridinių asmenų identifikavimui ir autentifikavimui. Prie šio projekto prisijungė 19 ES šalių narių. Projektas, taip pat kaip ir jo primtakas buvo vykdomas trimis tokiomis pat fazėmis. Taip pat STORK 2.0 grįstas STORK sukurta infrastruktūra. Projekto metu identifiukuoti keturi bandomieji projektai, kurie reikalingi „siekiant pereiti prie veikiančios tarpvalstybinės sistemos“⁴⁶: e. akademija ir e. mokymasis, e. bankininkystė, e. sveikata ir viešosios paslaugos verslui. Projektas taip pat truko tris metus.

2013 m. balandžio 1 d. ES pradėtas projektas skirtas elektroninių paslaugų supaprastinimui e-SENS (*Electronic Simple European Networked Services*). Pagrindinis projekto tikslas „yra palengvinti tarpvalstybinių skaitmeninių viešųjų paslaugų diegimą naudojant bendruosius ir pakartotinai naudojamus techninius komponentus, pagrįstus didelio masto bandomųjų projektų sudedamosiomis dalimis“⁴⁷. Prie šio projekto prisijungė 22 šalys. Projekto įgyvendinimo metu buvo sukurti visos ES skaitmeninių viešųjų paslaugų informacinių technologijų funkcijų blokai (*anglų k. IT building block*), apimantys nacionalines ir sektorių įvairoves, skirti palengvinti sąveiką. Viena iš pagrindinių e-SENS sėkmingai įgyvendintų veiklų - sklandi senų eID infrastruktūrų sukurtų pagal STORK ir STORK 2.0 raida skirta panaikinti jų skirtumą tarp eIDAS reikalavimų ir STORK sprendimų sukuriant eIDAS/STORK įskiepi (*anglų k. eIDAS/STORK plugin*). Taip pat projekto metu sukurta tarpvalstybinė sistema ES šalims narėms, kurios paskirtis suderinti konkrečios šalies autentifikavimui skirtą infrastruktūrą eID. Projektas baigtas įgyvendinti 2017 m. kovo 31 d.

2014 m. liepos 23 d. priimtas, šiuo metu galiojantis eIDAS reglamentas, kuriame nustatytos „sąlygos, kuriomis valstybės narės pripažįsta fizinių ir juridinių asmenų elektroninės atpažinties priemones, kurioms taikoma kitos valstybės narės elektroninės atpažinties schema“⁴⁸, taip pat nustatytos patikimumo užtikrinimo paslaugų, elektroninių operacijų, taisyklės bei „elektroninių parašų, elektroninių spaudų, elektroninių laiko žymų, elektroninių dokumentų, elektroninio registruoto pristatymo paslaugų ir interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikavimo paslaugų teisinė sistema“⁴⁹. Šiuo reglamentu keliamas tikslas užtikrinti, kad naudojantis šalių narių siūlomomis elektroninėmis identifikavimo priemonėmis būtų galima užtikrinti saugų elektroninį identifikavimą ir autentifikavimą bei uždavinys pašalinti šalyse narėse naudojamų eID priemonių naudojimo tarp šalių narių kliūtis, t. y. standartizuoti eID naudojimą visoje ES.

⁴⁶ Herbert Leitold, Antonio Liroy, Carlos Ribeiro, „STORK 2.0: Breaking New Grounds on eID and Mandates“, žiūrėta 2021 m. gruodžio 11 d., https://pure.tugraz.at/ws/portalfiles/portal/2724193/01_Leitold_Herbert_Manuscript.PDF

⁴⁷ eSENS Deliverables, žiūrėta 2021 m. gruodžio 11 d., <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/EIDCOMMUNITY/eSENS+Deliverables>

⁴⁸ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>

⁴⁹ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>

Siekiant pašalinti šalyse narėse naudojamų eID priemonių naudojimo tarp šalių narių kliūtis eIDAS reglamente įtvirtintas abipusis pripažinimo principas. Detaliau apie eIDAS ypatumus susijusius su skaitmenine tapatybe žiūrėkite poskyryje 2.1.1.

2018 m. spalio 2 d. priimtas, šiuo metu galiojantis Reglamentas (ES) 2018/1724, kuriuo sukuriama bendrieji skaitmeniniai vartai. Pagrindinis šių vartų principas – „jei procedūra yra prieinama vienos valstybės narės piliečiui, ji turėtų būti taip pat prieinama ir kitų valstybių narių piliečiams“⁵⁰, o tikslas modernizuoti teikiamas viešąsias ir administracines paslaugas ir suteikia ES piliečiams skaitmeninę prieigos galimybę prie jų „vieno langelio principu“. Bendrieji skaitmeniniai vartai pasiekiami per Jūsų Europa tinklalapį. Šiuo metu bendrieji skaitmeniniai vartai galima rasti informaciją tiek apie nacionalinę tiek ES gyvenimo, darbo, studijų, pirkimo ar verslo kūrimo klausimais bet kurioje ES šalyje, tačiau dažnu atveju pasirinkus vieną ar kitą administracinę paslaugą nukreipiama į atitinkamos šalies institucijos tinklalapius.

2021 m. birželio 3 d. Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl eIDAS reglamento pakeitimo, kuriais siekiama sustiprinti bendrą vidaus rinką suteikiant suteikti patogesnę būta ES piliečiams bei verslui saugiai identifikuoti elektroninėje erdvėje ES, atsižvelgiant į tai, kad netikėtai prasidėjusi COVID-19 pandemija dar labiau pastūmėjo piliečius rinktis elektronines paslaugas bei parodė esamas eIDAS reglamento spragas, kurias siekiant pažangos reikia pašalinti. Europos Komisijos pasiūlyme atkreipiamas dėmesys, kad „vis dažniau prireikia elektroninės tapatybės sprendimų, kuriuose šios galimybės įgyvendintos užtikrinant didesnę efektyvumą ir aukštą pasitikėjimo lygį visoje ES tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuje, pasikliaujant poreikiu nustatyti ir įrodyti naudotojų tapatybę remiantis aukštu patikinimo lygiu“⁵¹. Pažymėti, kad nuo eIDAS reglamento įsigaliojimo, nuo 2018 m. tik 14 ES šalių narių⁵², vadovaujantis reglamentu, pranešė ir užbaigė pranešimo procedūras apie bent vieną eID, atsižvelgiant į tai laikoma, kad tik maždaug „59 proc. ES gyventojų turi prieigą prie patikimų ir saugių e. ID schemų tarpvalstybiniu mastu“⁵³. Taip pat pasiūlyme nurodoma, kad eIDAS mazgai⁵⁴, kurie „atlieka pagrindinį vaidmenį sujungiant valstybių narių

⁵⁰ „Taryba priėmė Reglamentą dėl bendrųjų skaitmeninių vartų: taip bus užtikrinta geresnė internetinė prieiga prie informacijos ir procedūrų visoje ES“, ES Taryba ir Europos Vadovų Taryba, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2018/09/27/single-digital-gateway-regulation-adopted-by-council-better-online-access-to-information-and-procedures-across-the-eu/>

⁵¹ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos sukūrimo, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0281&from=EN>

⁵² Overview of pre-notified and notified eID schemes under eIDAS, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/EIDCOMMUNITY/Overview+of+prenotified+and+notified+eID+schemes+under+eIDAS>

⁵³ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos sukūrimo, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0281&from=EN>

⁵⁴ Mazgas, vadovaujantis Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2015/1501, yra jungties taškas, kuris yra elektroninės atpažinties sąveikumo struktūros dalis ir vykdo asmenų tapatumo nustatymą tarpvalstybiniu lygmeniu bei geba atpažinti, tvarkyti

elektroninės atpažinties schemas“⁵⁵, veikia nevisapusiškai todėl tarpvalstybinis saugus tapatybės nustatymas vis dar yra ribotas.

Pagrindinis pasiūlymo aspektas – numatoma iki 2030 m. sudaryti sąlygas, kad bent 82 proc. ES piliečių galėtų naudotis skaitmeninėmis tapatybėmis bei numatomas Europos skaitmeninės pinigines išleidimas, t. y. ES šalys narės, atlikusios tam privalomus ir savanoriškus veiksmus, pagal Kibernetinio saugumo akte nustatytą Europos kibernetinio saugumo sertifikavimo sistemą, turės sukurti ir paleisti vieningus ES standartus atitinkančią ES skaitmeninę pinigine pagal eID schemą, apie kurią pranešta pagal eIDAS.

Apibendrinant galima teikti, kad ES jau daugiau nei 20 m. vykdomos įvairios iniciatyvos skirtos eID tobulinimui siekiant palengvinti ES piliečiams gauti įvairias paslaugas. Tiek teisinės tiek projektinės iniciatyvos nesiekė iš esmės keisti nacionalinių šalių narių naudojamų schemų, jų saugumo lygių, tačiau tomis iniciatyvomis buvo bandoma sukurti bendrus visoms ES šalims narėms reikalavimus ir įgyvendinant tuos reikalavimus sujungti skirtingas infrastruktūras bei schemas. Naujausia Europos komisijos iniciatyva – ES skaitmeninė pinigine, kuri yra eID sprendimas, iš esmės skiriasi nuo ankščiau buvusių, pagal turimą informaciją, galima vertinti, kad ES skaitmeninė pinigine bus naujas produktas, bendras visoms ES šalims narėms.

2.1.1. eIDAS ypatybės susijusios su eID

Visu pirma svarbu pažymėti, kad eID eIDAS reglamente suprantamas, ne tik kaip elektroninis būdas tapatybės nustatymui ar kaip asmens identifikavimo bei autentifikavimo skaitmeninėje aplinkoje veiksmas, bet ir kaip „virtualioje erdvėje saugomi asmens tapatybės duomenys, kurie naudojami kaip skaitmeninis tradicinės fizinės asmens tapatybės kortelės atitikmuo“⁵⁶. eIDAS reglamente pažymima, kad nuotolinis tapatybės nustatymas „turėtų būti susijęs tik su tų atpažinties duomenų, kurie yra adekvatūs, susiję ir nepertekliniai tam, kad būtų galima pasinaudoti ta internetine paslauga, tvarkymu“⁵⁷.

eIDAS reglamente įtvirtintas abipusio pripažinimo principas nustato, kad kai pagal šalies narės nacionalinius teisės aktus arba taikomą praktiką reikalaujama, kad norint vienoje ES šalyje narėje

ar persiųsti duomenis kitiems mazgams, sudarydamas sąlygas vienos valstybės narės nacionalinei elektroninės atpažinties infrastruktūrai susisieti su kitų valstybių narių nacionalinėmis elektroninės atpažinties infrastruktūromis.

⁵⁵ 2015 m. rugsėjo 8 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1501 dėl sąveikumo sistemos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 12 straipsnio 8 dalį, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02015R1501-20150909&from=EN#tocId3>

⁵⁶ „eIDAS: Standardising Digital Identity in the EU“, Scrive, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://www.scrive.com/eidas-standardising-digital-identity-in-the-eu/>

⁵⁷ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB, Eur-lex, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>

pasinaudoti teikiamomis elektroninėmis paslaugomis būtinas elektroninis tapatybės nustatymas, kitoje valstybėje narėje išduotos eID priemonės būtų pripažįstamos toje valstybėje narėje, kurioje norima elektroniniu būdu nustatyti tapatybę, kai jos atitiktų eIDAS reglamente keliamas sąlygas.

Viena iš sąlygų yra ta, kad eID turi būti išduota pagal eIDAS reglamente nustatytą elektroninio indentifikavimo schemą. ES šalis narė, vadovaujantis Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2015/1984, kuri nori pranešti apie eID schemą teikia anglų kalba užpildytą ir pasirašytą elektroniniu būdu pranešimo formą. Pažymėtina, kad, vadovaujantis eIDAS reglamentu šalys narės arba jų įgaliotos ar pripažintos institucijos yra atsakingos už tokių elektroninių identifikavimo priemonių išdavimą. Taip pat, svarbu paminėti, kad pranešimas apie eID schemą yra savanoriškas, taip pat šalim nėra nurodyta kokią eID schemą jos turi pasirinkti, jos ją gali pasirinkti laisvai, naudoti vieną ar kelias, taip pat nuspręsti kokias technologijas naudos eID. ES šalis narė, kuri nori pranešti apie eID schemą, vadovaujantis eIDAS reglamentu, turi sudaryti galimybę piliečiams naudoti eID pagal praneštą schemą ir naudojantis ja gauti bent vieną viešojo sektoriaus įstaigos teikiamą elektroninę paslaugą. t. y. „eIDAS reglamentas įpareigoja valstybes nares priimti kitų valstybių narių elektroninio identifikavimo priemones, apie kurias pranešta“⁵⁸, tačiau eIDAS reglamentas nenustato prie kokių paslaugų ir kas turi teisę jas gauti elektroniniu būdu ir tai priklauso išimtinai nuo šalies narės nacionalinės teisės aktų nuostatų. Taip pat pranešančioji šalis ne vėliau kaip prieš šešis mėnesius turi pateikti schemos aprašymą kitoms šalims narėms. Pranešančioji šalis apie schemą prisiima įsipareigojimus užtikrinti, kad schemoje bus laikomasi minimalių saugumo reikalavimų, kurie nustatyti Komisijos įgyvendinimo reglamente (ES) 2015/1502 bei, kad bus laikomasi sąveikumo reikalavimų bei eID priemoneje bus saugomi bent minimalūs asmens duomenys, kurie numatyti Komisijos įgyvendinimo reglamente (ES) 2015/1501, t. y. „dabartinė (-ės) pavardė (-ės), dabartinis (-iai) vardas (-ai), gimimo data, [...] valstybės narės sukurtas unikalus identifikatorius, kuris turi būti kuo pastovesnis“⁵⁹, taip pat dar minimalų asmens duomenų rinkinį įrašytą eID gali sudaryti vardas ir pavardė, kurie asmeniui buvo suteikti jo gimimo metu, asmens gimimo vieta, dabartinis adresas bei lytis.

Kita sąlyga yra tai, kad eID priemonės saugumo užtikrinimo lygis (*anglų k. level of assurance arba LoA*) turi atitikti saugumo užtikrinimo lygį, kurio yra reikalaujama paslaugos suteikimui arba tas saugumo u-tikrinimo lygis yra lygiavertis, ar yra aukštesnio saugumo lygio, ir jei jis pagal eIDAS reglamento saugumo lygių klasifikaciją atitinka pakankamą arba aukštą saugumo užtikrinimo lygį. Pažymėtina, kad

⁵⁸ Jessica Schroers, „*The final piece of the eIDAS Regulation*“ (2018), žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://www.law.kuleuven.be/citip/blog/the-final-piece-of-the-eidas-regulation/>

⁵⁹ 2015 m. rugsėjo 8 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1501 dėl sąveikumo sistemos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 12 straipsnio 8 dalį, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R1501&from=LT#d1e32-6-1>

pagal eID schemą išduodamoms eID priemonėms eIDAS reglamente yra nustatyti trys saugumo užtikrinimo lygių reikalavimai bei numatyta, kad naudojamos priemonės turi tenkinti bent vieną jų. eIDAS reglamente nustatyti saugumo užtikrinimo lygiai - žemas, vidutinis ir aukštas. Taip pat skiriami 4 etapai, kuriuose šie lygiai turi būti užtikrinti, tai registracija, eID priemonių valdymas, tapatumo nustatymas bei valdymas ir organizavimas:

- Registracijos etapas apima prašymo dėl eID išdavimo teikimą ir jo užregistravimo procesą; fizinio / juridinio asmens tapatybės įrodymo ir tikrinimo procesą bei fizinių ir juridinių asmenų elektroninės atpažinties priemonių susiejimą.
- eID priemonių valdymo etapas apima eID priemonių savybės ir struktūros reikalavimus; reikalavimus išdavimui, pristatymui ir aktyvavimui; eID sustabdymo, atšaukimo ir pakartotinio aktyvavimo procedūras; eID atnaujinimo ir pakeitimo procesą.
- Tapatumo nustatymo etapas apima reikalavimus tapatumo nustatymo mechanizmo reikalavimus.
- Valdymas ir organizavimo etapas apima bendruosius reikalavimus paslaugų tiekėjams bei eID schemoms; reikalavimus pranešimams ir teikiamos informacijos naudotojams; reikalavimus informacijos saugumo valdymui, įrašų saugojimui, naudojamiems įrenginiams ir darbuotojams, techninei kontrolei, atitikčiai ir auditui.

Žemas saugumo užtikrintino lygis etapuose iš esmės reiškia, kad eID atitinka tik šį lygį, tuomet ribotai galima tikėti nustatytos asmens tapatybės tikrumu. Vidutinis saugumo užtikrinimo lygis reiškia, kad jei eID atitinka šį lygį galimas „didelis pasitikėjimas deklaruojama ar tvirtinama asmens tapatybe“⁶⁰. Tam, kad eID pasiektų šį lygį reikalinga bent dviejų faktorių autentifikacija. Taip pat, kad eID pasiektų šį lygį būtinas dinaminis autentifikavimas, t. y. naudojama kriptografija ar kiti metodai seanso autentifikavimui, kurie keičiasi kiekvieną seansą. Aukštas saugumo užtikrinimo lygis reiškia, kad jei eID atitinka šį lygį, galima dar didesnis pasitikėjimas nustatytos asmens tapatybės tikrumu. Kad eID atitiktų šį reikalavimą jos turi būti „apsaugotos nuo didelio potencialo atakų ir nuo dubliavimo bei klastojimo“⁶¹.

Kita keliama sąlyga eID schemoms, kad prieigai prie teikiamos elektroninės paslaugos atitinkama įstaiga turi taikyti pakankamą arba aukštą saugumo užtikrinimo lygį.

⁶⁰ „The European eID Schemes Landscape“, Spearit, 5, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://spearit.net/resources/dist/eu-eid-whitepaper.pdf>

⁶¹ „eIDAS compliant eID Solutions“, ENISA (2020): 12, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://www.enisa.europa.eu/publications/eidas-compliant-eid-solutions>

Vadovaujantis reglamentu, naudojamų eID priemonių pripažinimas atliekamas per vienerius metus po to, kai Europos Komisija paskelbia schemų sąrašą, ir „reiškia, kad pranešta eID schema gali būti naudojama valstybės narės, kuriose, norint naudotis viešąja paslauga, reikalingas eID“⁶².

Apibendrinant galima teigti, kad vadovaujantis eIDAS reglamentu eID apibrėžimas apima ir siekiant apibrėžti būdą, kaip atliekamas tapatybės nustatymas, veiksmą apimančią asmens identifikavimą ir autentifikavimą skaitmeninėje aplinkoje, taip pat ir saugomus asmens tapatybės duomenis, kurie naudojami tapatybės nustatymui. eIDAS reglamentas įtvirtina privalomą abipusio pripažinimo principą, siekiant užtikrinti, kad vienoje ES valstybėje narėje išduotos eID priemonės būtų pripažįstamos kitoje, kai jos atitinka eIDAS reglamente keliamas sąlygas, tačiau pats parnešimas apie eID schemą yra savanoriškas ir šalių narių neįpareigoja vienokių ar kitokių paslaugų teikti elektroniniu būdu, taip pat nenustato sąlygų kas tas paslaugas gali gauti. . eIDAS reglamentas eID schemoms apie kurias norima pranešti kelia saugumo užtikrinimo reikalavimus pagal schemos įgyvendinimo etapus, visame eID „gyvavimo“ cikle.

⁶² „Implementation of the eIDAS nodes: State of play“, Eurosmart (2020): 1, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., https://www.eurosmart.com/wp-content/uploads/2020/09/Eurosmart_study_eIDAS_nodes_interconnection_final.pdf

2.2. Nuotolinio tapatybės nustatymo Lietuvoje ypatumai

Nuo 2011 m. gruodžio 1 d. iki 2015 m. rugsėjo 21 d. pagal 2007 m. -2013 m. ES struktūrinės paramos programą Informacinės visuomenės plėtros komitetas įgyvendino „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo (sąveikumo) sistemos saugos ir funkcionalumo plėtra“⁶³ projektą finansuojamą ES struktūrinių fondų lėšomis, kurio tikslas – išplėsti Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos (toliau – VIISP), kuri buvo įkurta 2008 m., pajėgumus sudarant sąlygas paslaugų tiekėjams ir jų gavėjams ne tik patogiai bet ir saugiai naudotis elektroninėmis paslaugomis. Projekto metu buvo atlikti VIISP patobulinimai, kurie šią platformą padarė paprastesnę naudojimui tiek paslaugų tiekėjams tiek paslaugų gavėjams.

Šios platformos naudojimo privalomumas numatytas Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatyme ir jei minėtos institucijos teikia tam tikras elektronines paslaugas, jos privalo būti prieinamos per Elektroninius valdžios vartus. VIISP viso teikia šias paslaugas – „duomenų keitimosi tarp institucijų; asmens tapatybės nustatymo elektroninėje erdvėje; valstybės rinkliavų ar kito atlyginimo už suteiktas viešąsias ir administracines paslaugas apmokėjimo“⁶⁴. Pažymėtina, kad 2014 m. Valstybinio audito ataskaitoje „Vieno langelio principo įgyvendinimas teikiant elektronines paslaugas“ konstatuota, kad vis dar ne visų „aktualių valstybės informacinių išteklių duomenys pasiekiami per VIISP“⁶⁵.

Per Elektroninius valdžios vartus teikiamos paslaugos skirtomis pagal 5 brandos lygius, kurie apibrėžia kiek iš tiesų paslauga yra suteikiama elektroniniu būdu:

- Pirmasis lygis – kai teikiamos viešosios paslaugos tik informacinio pobūdžio.
- Antrasis lygis – dalinės transakcijos paslaugos, kai pavyzdžiui „institucija pateikia vartotojui savo tinklalapiuose iš dalies automatizuotas formas ir anketas, kurias užpildęs ir išspausdinęs vartotojas gali jomis naudotis“⁶⁶.
- Trečiasis lygis – daliniai interaktyvios paslaugos, kai asmens tapatybė turi būti nustatoma elektroniniu būdu, tuomet asmuo gali pateikti institucijai klausimus, o ši gauto klausimo

⁶³ Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo (sąveikumo) sistemos saugos ir funkcionalumo plėtra, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <http://www.esparama.lt/projektas?id=31196&pgsz=10>

⁶⁴ „VIISP – sėkmingo ir efektyvaus elektroninių paslaugų kūrimo garantas“, Informacinės visuomenės plėtros komitetas, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=1115

⁶⁵ „Vieno langelio principo įgyvendinimas teikiant elektronines paslaugas“, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2014): 6, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:izbX93WdugYJ:https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx%3Ffid%3D3283+%&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>

⁶⁶ „Europos Sąjungos parama Lietuvos informacinės visuomenės plėtrai 2004 – 2006 metais: pasiekimai ir pamokos“, Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos (2010): 13, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/BPD-naujausias-spaudai3.pdf

pagrindu jį atsako, tačiau pati paslauga galutinai suteikiama ne elektronine forma, pavyzdžiui išduodama pažyma.

- Ketvirtasis lygis – interaktyvios, t. y. asmens tapatybė nustatoma elektroniniu būdu, tuomet asmuo elektroniniu būdu tiek pateikia prašymą dėl paslaugos suteikimo tiek gana paslaugą.
- Penktasis lygis – tai tokios paslaugos, kurios asmeniui teikiamos automatiškai, naudojantis turimais asmens duomenimis jei ji prieš tai buvo užsiregistravęs tos institucijos sistemoje, taip trumpinant paslaugos suteikimo laiką, kadangi asmeniui nereikia papildomai iš naujo pateikti jo duomenis. Pažymėtina, kad „šis brandos lygis ES lygiu imtas stebėti tik nuo 2007 m.“⁶⁷.

Viso per VIISP reikiamos įvairios paslaugos fiziniams ir juridiniams asmenims, kurios suskirstytos pagal temas – gyventojui, verslui, viešajam sektoriui. Taip pat teikiama e. dokumentų ir e. pristatymo pasauga. Šiuo metu per Elektroninius valdžios vartus teikiamos 562 paslaugos gyventojams, 407 paslaugos verslui bei 143 paslaugos viešajam sektoriui. Taip pat platformoje paslaugos suskirstytos pagal Paslaugos pagal gyvenimo įvykius, pagal paslaugų kategorijas ir išskirtos populiariausios paslaugos.

Viena iš VIISP paslaugų yra nuotolinis asmens tapatybės nustatymas. Per elektroninius valdžios vartus „asmens tapatybė gali būti nustatoma naudojant kvalifikuotą sertifikatą (mobilų parašą, asmens tapatybės kortelę, valstybės tarnautojo bei pareigūno pažymėjimą, eIDAS ir kt.) ar elektroninės bankininkystės sistemas“⁶⁸.

Tapatybės nustatymo atveju per VIISP, „VIISP paslaugų gavėjui pateikiamas VIISP viešasis raktas, skirtas VIISP siunčiamo duomenų paketo parašo tikrinimui“⁶⁹. Tapatybės nustatymo paslaugos gavėjui autentifikavimo duomenys perduodami „Server-Server“ principu, t. y. kuomet perduodami duomenys naudojant saityno paslaugą tarp sistemų. Paslaugų gavėjo informacinei sistemai gali perduodami paslaugos gavėjo asmens kodas, jei identifikuojamas užsienio šalies pilietis - eIDAS sistemoje identifikuojamo užsienio piliečio identifikacinis kodas bei jo gimimo data, taip pat užsieniečio arba e. rezidento identifikavimo atveju - užsieniečių registre nurodytas ILTU kodas, paslaugos gavėjo vardas ir pavardė, taip pat „originalus identifikacinių duomenų paketas, kurio pagrindu VIISP identifikavo naudotoją“⁷⁰. Autentifikavimo duomenų perdavimo, t. y. duomenų apsikeitimas tarp paslaugos gavėjo kompiuterio

⁶⁷ „Europos Sąjungos parama Lietuvos informacinės visuomenės plėtrai 2004 – 2006 metais: pasiekimai ir pamokos“, Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos (2010): 14, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/BPD-naujausias-spaudai3.pdf

⁶⁸ Tapatybės nustatymas, Elektroniniai valdžios vartai, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://www.epaslaugos.lt/portal/content/1257>

⁶⁹ Asmens tapatybės nustatymo elektroninėje erdvėje paslaugos teikimo sąlygos, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://www.epaslaugos.lt/portal/content/1257>

⁷⁰ Asmens tapatybės nustatymo elektroninėje erdvėje paslaugos teikimo sąlygos, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://www.epaslaugos.lt/portal/content/1257>

naršyklės ir tapatybės nustatymo paslaugos gavėjo informacinės sistemos, saugumas užtikrinamas HTTPS (*anglų k. HyperText Transfer Protocol*). Taip pat VIISP taiko ir kitas saugumo priemones, siekiant užtikrinti duomenų saugumą – asmens tapatybės nustatymą pardėti gali tik VIISP žinoma informacinė sistema, kurią VIISP identifikuoja per užklausoje naudojamą el. parašą. Taip pat paslaugos inicijavimo metu tapatybės nustatymo paslaugos gavėjo informacinei sistemai suteikimas užklauso identifikatorius, kurį galima panaudoti tik vieną kartą ir paslauga suteikiama tik tai sistemai, kuri jį pateikia. Taip pat ribojimas paslaugos teikimo laikas, jei ja nepasinaudojama per tam tikrą laiką, sistemai suteiktas identifikatorius panaikinamas ir norėdama gauti asmens tapatybės nustatymo paslaugą sistemą vėl turi siųsti užklausą. Visas autentifikavimo duomenų paketas užšifruojamas VIISP privačiu raktu, taip pat duomenys tiekiami „vieningu formatu, nepriklausomai nuo tapatybės duomenis teikiančios sistemos“⁷¹

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, atsakinga už eID politikos formavimą, 2020 m. užbaigė eIDAS reglamente nustatytas procedūras dėl Lietuvos eID schemos, kuri būtų pripažįstama tarpvalstybiniu lygiu Europos Sąjungos vidaus rinkoje, pranešimo⁷². Numatyta, kad elektroninei atpažinčiai bus naudojamos asmens tapatybės kortelės (detalesnė informacija apie schemą žiūrėkite poskyryje 4.3).

Kaip jau paminėta skyriuje aukščiau eIDAS neįpareigoja šalių narių teikti tam tikras paslaugas elektroniniu būdu, taip pat nenurodo kokios paslaugos turi būti teikiamos ir pats paslaugos tiekėjas, vadovaudamasis nacionaliniais teisės aktais gali numatyti ar jo teikiama viešoji ar kita paslauga bus teikia elektroniniu būdu. Kaip jau paminėta aukščiau, viešosios paslaugos teikiamos nustatant tapatybę per VIISP. Taip pat, svarbu paminėti, kad užsienio šalies piliečiai norintys gali elektronines paslaugas, gali naudotis e. rezidento kortele, jei ją turi. VIISP „naudotojo identifikavimo procesas, kai naudojama eIDAS schema bei kai naudojama e. rezidento kortelė, yra skirtingi“⁷³.

Užsienio šalies piliečio tapatybės nustatymas per eIDAS vyksta paslaugos teikėjo sistemos naudotojas nukreipiamas į VIISP, kuriame jis turi pasirinkti skiltyje „Tapatybės nustatymas užsienio šalių atpažinties priemonėmis užsienio šalių piliečiams“, kad yra gyventojas ar rezidentas, tuomet jis nukreipiamas į eIDAS ir tapatybės nustatymo žinginius tęsia eIDAS sistemose, tiek nacionaliniame šalies eIDAS mazge, tiek kitų šalių narių sistemose, per Nacionalinė elektroninės atpažinties informacinė sistema. Taip pat užsienio šalies

⁷¹Naujojo tapatybės nustatymo modulio specifikacija (2019): 4, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:K9BXVDI0EEQJ:www.epaslaugos.lt/portal/file/71c1d87b-58eb-410c-ac6c-4264ce9903ac+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt#4>

⁷² „Notifikuota Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties schema“, Informatikos ir ryšių departamentas, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., <https://www.ird.lt/lt/naujienos/notifikuota-lietuvos-respublikos-elektronines-atpazinties-schema>.

⁷³ Užsienio piliečių tapatybės nustatymo pavyzdys, VIISP palaikymas, 9, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:GzfA9eQ5ruwJ:https://www.epaslaugos.lt/portal/file/4004bf19-7195-4fa6-8867-2cbd4c263c1f+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>

pilietis, priešpaskutiniame žingsnyje, prieš jį grąžinant į paslaugos tiekėjo sistemą turi patvirtinti, kad sutinka, „kad jo duomenys iš VIISP būtų perduodami į paslaugos teikėjo sistemą“⁷⁴.

Užsienio šalies pilietis, turinti e. rezidento kortelę, norėdamas atlikti tapatybės nustatymą ja pasinaudojant visu pirma turi atlikti tam tikrus techninius veiksmus, t. y. įdiegti tinkamas tvarkyklės bei specializuotus naršykles įskiepius. Taip pat jis turi turėti koketėlės skaitytuvą, kuri reikia užregistruoti sistemoje.

Skaitmeninės tapatybės Lietuvoje kontekste svarbu paminėti statistiką susijusią su elektroninių paslaugų naudojimu bei nuotoliniu tapatybės nustatymu Lietuvoje. Vadovaujantis, Asmens dokumentų išrašymo centro prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos viešai pateikiama informacija iki 2021 m. lapkričio 1 d. yra išrašyta 5 126 968 naujos kartos asmens tapatybės kortelių⁷⁵ (*statistika pateikiama bendra ir nenurodyta, kiek yra galiojančių naujos kartos asmens tapatybės kortelių*). Lietuvos statistikos departamento oficialios statistikos tinklalapyje pateikiama informacija 16–74 metų amžiaus Lietuvos gyventojų, naudousių asmens tapatybės kortelę tapatybei patvirtinti elektroninėje erdvėje 2019 m. buvo 22 proc.⁷⁶. 2021 m. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos užsakymu atliktos Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai rodo, kad 2020 m. asmens tapatybės nustatymui 13 proc. Lietuvos gyventojų naudojo asmens tapatybės kortelę, o net 54 proc. nežino, kad asmens tapatybės kortelę galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu⁷⁷.

Taip pat svarbu paminėti, kad bendras Lietuvos gyventojams išduotų ir 2020 m. pabaigoje galiojusių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius lyginant su 2019 padidėjo 36,5 proc.⁷⁸, tačiau 69 proc. elektroninio parašo sertifikatų rinkos dalį Lietuvoje užima Estijos bendrovė „SK ID Solutions AS“. Taip pat, nors Lietuvos gyventojams išduotų ir 2020 m. pabaigoje galiojusių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius siekia - 2 122 822, 2021 m. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos užsakymu atliktos Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai rodo, kad 2020 m. elektroniniu parašu naudojami tik 35

⁷⁴ Užsienio piliečių tapatybės nustatymo pavyzdys, VIISP palaikymas, 9, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:GzFA9eQ5ruwJ:https://www.epaslaugos.lt/portal/file/4004bf19-7195-4fa6-8867-2cbd4c263c1f+&cd=1&hl=lt&ct=cInk&gl=lt>

⁷⁵ Bendra statistika, Asmens dokumentų išrašymo centro prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., <https://adic.lrv.lt/lt/veikla/bendra-statistika>.

⁷⁶ 16–74 metų amžiaus gyventojų, kurie lankėsi Elektroninių valdžios vartų portale, dalis, 16–74 metų amžiaus gyventojų, naudousių asmens tapatybės kortelę tapatybei patvirtinti elektroninėje erdvėje, dalis, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=35e1338b-b5a2-43ae-9ef0-88ce94a1decb#/>.

⁷⁷ „Patikimumo užtikrinimo paslaugų rinkos 2020 metų apžvalga“, Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., https://elektroninisparasas.lt/wp-content/uploads/2021/05/PUP_%202020_%20ap%C5%BEvalga.pdf.

⁷⁸ 2019 m. pabaigoje galiojo 1 555 048 sertifikatai, o 2020 m. pabaigoje – 2 122 822. Šaltinis: „Patikimumo užtikrinimo paslaugų rinkos 2020 metų apžvalga“, Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., https://elektroninisparasas.lt/wp-content/uploads/2021/05/PUP_%202020_%20ap%C5%BEvalga.pdf.

proc. gyventojų⁷⁹. Atkreipiamas dėmesys, kad nors ir gyventojų procentas, kurie naudojami elektroniniu parašu 2020 m. nedidelis, tačiau jis per paskutinius šešis metus augo vis augo, nes 2014 m. kvalifikuotu elektroniniu parašu naudojami 6 proc. Lietuvos gyventojų, 2017 m. – 14 proc., 2018 m. – 18 proc., 2019 m. – 23 proc.⁸⁰. 2020 m.

Taip pat, skaitmeninės tapatybės Lietuvoje kontekste svarbu paminėti, kad Valstybinė asmens duomenų inspekcija 2020 m. gavo 181 pranešimą apie asmens duomenų saugumo pažeidimus, iš kurių buvo nustatyti 94 atvejai – saugumo pažeidimai susiję su asmens tapatybės patvirtinančiais duomenimis⁸¹.

Paslaugai suteikti, įstatymais ar kitais teisės aktais nustatomi nuotolinio asmens tapatybės reikalavimai, kurie bėgant metams ir tobulėjant technologijoms kito, tad šiame darbe pateikiama tik teisės aktų reglamentuojančių nuotolinį asmens tapatybės nustatymą, kai asmuo nori pasinaudoti finansų sektoriaus teikiamomis paslaugomis analizė, ją detaliau žiūrėkite poskyryje 2.2.1.

Apibendrinant galima teigti, kad labai svarbu yra atkreipti dėmesį į tai, kad daugiau nei puse Lietuvos gyventojų nežino, kad asmens tapatybės kortelė galima naudoti tapatybės nustatymui nuotoliniu būdu. Taip pat svarbu paminėti, kad tapatybės nustatymas per eIDAS yra nemobilus, t. y. reikia turėti ne tik skaitytuvą, kurį reikalinga prijungti prie kompiuterio, bet ir norint pasinaudoti tuo skaitytuvu reikalinga diegti tam tikrą programinę įrangą. Atsižvelgiant į aukščiau išvardintą informaciją, galima manyti, kad tapatybės kortelės naudojimas tapatybės nustatymui per eIDAS taip pat nebus labai populiarus, ne vien dėl proceso sudėtingumo bei, kad jis nėra pritaikytas atitikti šios dienos piliečių poreikius, bet ir dėl to, kad nėra daug komunikuojama apie tai, kad asmens tapatybės kortelę galima naudoti asmens tapatybės nustatymui siekiant gauti elektronines paslaugas Lietuvoje bet ir keliose ES šalyse nuotoliniu būdu.

2.2.1. Nuotolinio asmens tapatybės nustatymo teisės aktų raida Lietuvoje naudojantis finansų sektoriaus paslaugomis

1997 m. birželio 19 d. priimtame PPTFPĮ buvo nustatyta, kad kredito ir finansinės įstaigos privalo nustatyti kliento tapatybę, jeigu kliento atliekamos finansinės operacijos, tačiau jame nebuvo aiškiai detalizuota kaip tą turi atlikti aukščiau minėtos įstaigos.

⁷⁹ „Patikimumo užtikrinimo paslaugų rinkos 2020 metų apžvalga“, Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., https://elektroninisparasas.lt/wp-content/uploads/2021/05/PUP_%202020_%20ap%C5%BEvalga.pdf.

⁸⁰ „Patikimumo užtikrinimo paslaugų rinkos 2020 metų apžvalga“, Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., https://elektroninisparasas.lt/wp-content/uploads/2021/05/PUP_%202020_%20ap%C5%BEvalga.pdf.

⁸¹ Nacionalinė kibernetinio saugumo būklės ataskaita (2020): 65, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Y0_egDs-3iYJ:https://kam.lt/download/70748/2020%2520m.%2520nacionalinio%2520kibernetinio%2520saugumo%2520b%25C5%25ABk1%25C4%2597s%2520ataskaita%2520el.%2520versija.pdf+%&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt#14

2008 m. sausio 17 d. priimtoje PPTFPI nustatyti reikalavimai kuomet supaprastintai kliento tapatybė gali būti nustatoma „kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami per atstovą ar klientas fiziškai nedalyvauja nustatant jo tapatybę; kai yra vykdomi tarptautiniai korespondentinės bankininkystės santykiai su trečiųjų valstybių kredito įstaigomis“⁸².

2008 m. rugsėjo 24 d. buvo priimtos Taisyklės, kuriose numatyti reikalavimai kliento tapatybės nustatymui. Šiose Taisyklėse tuomet buvo numatyta, kad kliento tapatybė nustatinėjama pareikalavus iš jo tapatybę patvirtinančių dokumentų.

2000 m. liepos 11 d. priimtas Elektroninio prašo įstatymas, kurio tikslas reglamentuoti elektroninio parašo kūrimą, jo tikrinimą bei galiojimą. Taip pat jame nustatomos elektroninio parašo naudotojų teisės ir pareigos bei nustatytos sertifikavimo paslaugos bei reikalavimai jų teikėjams, taip pat ir elektroninio parašo priežiūros institucijos funkcijos ir teisės. Elektroninio parašo įstatyme taip pat numatyta, kad „saugus elektroninis parašas, sukurtas saugia parašo formavimo įranga ir patvirtintas galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu, elektroniniams duomenims turi tokią pat teisinę galią kaip ir parašas rašytiniuose dokumentuose“⁸³, taip pat tokia pat teisinė galia numatyta ir juridinio asmens atstovo elektroniniam parašui.

2013 m. rugpjūčio 21 d. Taisyklių pakeitime buvo numatyta galimybė finansų įstaigoms ir kitiems subjektams nustatyti „Lietuvos Respublikos piliečių tapatybę jiems fiziškai nedalyvaujant, t. y. nuotoliniu būdu, naudojant kvalifikuotą elektroninį parašą“⁸⁴. Šiame Taisyklių pakeitime buvo numatyta tokio nuotolinio asmens tapatybės nustatymo išimtis, kad nuotolinis tapatybės nustatymas asmeniui naudojant kvalifikuotą elektroninį parašą galimas išimtinai tik tais atvejais, jei prieš išduodant jam kvalifikuotą sertifikatą asmens tapatybė nustatyta buvo jam fiziškai dalyvaujant, tad nors šis Taisyklių pakeitimas suteikė galimybę įstaigoms nustatyti asmens tapatybę nuotoliniu būtu, asmeniui jį įsigyti reikėjo vis tiek fiziškai dalyvaujant. Lietuvos bankas nurodo, kad tokia tvarka „buvo neefektyvi ir kelianti perteklinius reikalavimus rinkos dalyviams“⁸⁵.

⁸² Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2008-01-24 iki 2009-12-27), žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41300/EeLNwIUWMC>.

⁸³ Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymas, žiūrėta 2021 m. lapkričio 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.105849/PMkVEwEiKo>.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugpjūčio 21 d. Nr. 749 nutarimas „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis klientas laikomas keliančiu mažą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmę, ir Kriterijų, kuriais vadovaujantis laikoma, kad yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmė, sąrašo, Kliento ir naudos gavėjo tapatybės, kelių tarpusavyje susijusių piniginių operacijų nustatymo taisyklių patvirtinimo ir informacijos apie pastebėtus galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo požymius, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pažeidimus ir priemones, kurių buvo imtasi prieš pažeidėjus, pateikimo tvarkos nustatymo“ pakeitimo“, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.454916>

⁸⁵ „Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“, Lietuvos bankas (2019): 5, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., https://www.lb.lt/media/force_download/?url=%2Fuploads%2Fdocuments%2Ffiles%2Fmsu-veikla%2Fmokejimai%2FApie-mokejimu-rinka%2FMokejimu-taryba%2FNaujos+tapatybes+patvirtinimo+priemones.pdf

2013 m. spalio 21 d. priimti Taisyklių pakeitimai, kuriuose numatyta galimybė finansų sektoriaus įstaigoms ir kiti subjektams nuotoliniu būdu nustatyti asmens tapatybę. Taisyklėse numatyti tik trys atvejai, kuomet galimas nuotolinis asmens tapatybės nustatymas, t. y. kai tapatybę nustatoma asmeniui naudojantis:

- kvalifikuotu elektroniniu parašu, kuris atitinka reglamento eIDAS reglamento reikalavimus bei pripažįstant trečiųjų šalių kvalifikuotus elektrinius parašus vadovaujantis eIDAS reglamento 14 straipsniu.
- eID priemonėmis, veikiančiomis pagal aukšto arba pakankamo saugumo užtikrinimo lygio eID schemas, nustatytas eIDAS reglamento 8 straipsnyje;
- elektroninėmis priemonėmis, kuriomis galima perduoti tiesioginį vaizdą, „kai tiesioginio vaizdo perdavimo metu užfiksuojamas tapatybę patvirtinančio dokumento arba jį atitinkančio leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje originalas ir kliento tapatybę patvirtinama naudojantis bent pažangiuoju elektroniniu parašu“⁸⁶, atitinkančiu eIDAS reglamento 26 straipsnyje numatytus reikalavimus arba, kai tiesioginio vaizdo perdavimo metu užfiksuojamas asmens veido atvaizdas ir jo parodytas tapatybę patvirtinantis dokumentas (arba jį atitinkančio) originalas.

2016 m. lapkričio 30 d. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus įsakymu patvirtinti Techniniai reikalavimai. Šiuose Techniniuose reikalavimuose reglamentuojamos asmens tapatybės nustatymo sąlygos, kai tapatybę nustatoma tiesioginio vaizdo perdavimo būdais, t. y. kai vaizdo perdavimo metu užfiksuojamas asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalas ir tuomet tapatybę patvirtinama naudojantis bent pažangiuoju elektroniniu parašu, ir kai vaizdo perdavimo metu užfiksuojamas veido atvaizdas ir pademonstruotas asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalas.

2017 m. birželio 29 d. priimtas PPTFPĮ pakeitimo įstatymas į kurio 11 straipsnį iš esmės perkeltos Taisyklių nuostatos dėl fizinio asmens, juridinio asmens atstovo ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo jiems nedalyvaujant bei papildant, kad nutolini tapatybės nustatymas dar galimas ir naudojantis trečiųjų šalių suteikta informacija, o 2017 m. rugpjūčio 30 d. Taisyklės buvo panaikintos. 2020 m. gruodžio 10 d. PPTFPĮ pakeitimo įstatymu⁸⁷ pakeistos nuostatos (11 straipsnio 1 dalies 4 punktas) dėl tapatybės nustatymo kai

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. spalio 26 d. Nr. 1073 nutarimas „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis klientas laikomas keliančiu mažą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmę, ir Kriterijų, kuriais vadovaujantis laikoma, kad yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmė, sąrašo, Kliento ir naudos gavėjo tapatybės, kelių tarpusavyje susijusių piniginių operacijų nustatymo taisyklių patvirtinimo ir informacijos apie pastebėtus galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo požymius, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pažeidimus ir priemones, kurių buvo imtasi prieš pažeidėjus, pateikimo tvarkos nustatymo“ pakeitimo“, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a06f5e61a18e11e68987e8320e9a5185>

⁸⁷ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo Nr. VIII-275 10 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas, žiūrėta 2021 m. spalio 12 d., <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=4269a430406b11eb8d9fe110e148c770>

naudojamos elektronines priemones, leidžiančios tiesioginį vaizdo perdavimą ir 2021 m. gegužės 13 d. PPTFPĮ pakeitimo įstatymu⁸⁸ patikslinta nuostata (11 straipsnio 1 dalies 2 punktą) dėl tapatybės nustatymo kai naudojamos Europos Sąjungoje išduotas eID priemonės.

2018 m. balandžio 26 d. priimtas Elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas, kuriam įsigaliojus neteko galios Elektroninio parašo įstatymas. 2018 m. priimto įstatymo tikslas „sudaryti teisinį pagrindą, kad Lietuvos Respublikoje efektyviai veiktų elektroninė atpažintis ir patikimumo užtikrinimo paslaugų rinka, kad būtų kuo geriau apsaugoti šių paslaugų naudotojų interesai“⁸⁹. Šiame įstatymas praplėstos reglamentavimo ribos, t. y. jis skirtas reglamentuoti ne tik elektroninio parašo, bet ir „elektroninio spaudo, elektroninės laiko žymos ir patikimumo užtikrinimo paslaugų teisinę galią, patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų ir naudotojų pareigas, kvalifikuotų elektroninio parašo, elektroninio spaudo ar interneto svetainės tapatumo nustatymo sertifikatų sustabdymo ir galiojimo atšaukimo sąlygas ir tvarką, patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrą [...] ir nustato elektroninės atpažinties ir patikimumo užtikrinimo paslaugų politiką formuojančias institucijas.“⁹⁰. Įstatymas skirtas eIDAS reglamento gyvendinimui ir taikymui užtikrinti. Pažymėtina, kad jame numatyta, kad elektroninio parašo, kuris neatitinka kvalifikuotam elektroniniam parašui eIDAS reglamente numatytų keliamų reikalavimų, „teisinė galia yra lygiavertė rašytiniam parašui, jeigu tokio elektroninio parašo naudotojai dėl to iš anksto susitaria raštu ir jeigu yra galimybė šį susitarimą išsaugoti patvariojoje laikmenoje“⁹². Susitarimo raštu nuostata taip pat įtvirtinama ir dėl elektroninio spaudo bei elektroninės laiko žymos, kai šie keliamų reikalavimų, kurie yra numatyti eIDAS reglamente. Pažymėtina, kad nėra numatyta kokiu būdu turi būti iš parengti susitarimai iš anksto raštu.

Šiuo metu galiojančiame PPTFPĮ (suvestinė redakcija nuo 2021-10-09) numatyti šeši atvejai kuomet kliento ir naudos gavėjo tapatybė gali būti nustatyta jiems nedalyvaujant:

- naudojantis trečiųjų šalių informacija;
- naudojant Europos Sąjungoje išduotas eID priemones, veikiančias pagal aukšto arba pakankamo saugumo užtikrinimo lygio eID schemas, nustatytas eIDAS reglamente.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo Nr. VIII-275 2, 7, 11, 14, 15, 16, 22, 25-2, 51 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 5-1 straipsniu įstatymas, žiūrėta 2021 m. spalio 12 d., <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=330080b0beae11eba2bad9a0748ee64d>

⁸⁹ Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas, žiūrėta 2021 m. lapkričio 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/994308704dfa11e88525a4bc7611b788?jfwid=18ynynlylf>

⁹⁰ Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas, žiūrėta 2021 m. lapkričio 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/994308704dfa11e88525a4bc7611b788?jfwid=18ynynlylf>

⁹¹ Kiek to nereglamentuoja eIDAS ir juo vadovaujantis priimti kiti Europos Komisijos įgyvendinamieji teisės aktai.

⁹² Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas, žiūrėta 2021 m. lapkričio 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/994308704dfa11e88525a4bc7611b788?jfwid=18ynynlylf>

- kai informacija apie asmens tapatybę patvirtinama kvalifikuotu elektroniniu parašu, naudojant kvalifikuotą elektroninio parašo sertifikatą, kuris atitinka eIDAS reglamento reikalavimus. O jei naudojami trečiųjų šalių išduoti kvalifikuoti elektroniniai parašai, jie turi būti sudaryti naudojant kvalifikuotą elektroninio parašo sertifikatą ir pripažįstami vadovaujantis eIDAS reglamento 14 straipsniu.

- naudojant elektronines priemones, tiesioginio vaizdo perdavimu, kai „tiesioginio vaizdo perdavimo metu užfiksuojamas tapatybę patvirtinančio dokumento originalas ir kliento tapatybę patvirtinama naudojantis bent pažangiuoju elektroniniu parašu, atitinkančiu“⁹³ eIDAS reglamente 26 straipsnyje nustatytus reikalavimus arba kai, „tiesioginio vaizdo perdavimo metu užfiksuojamas kliento veido atvaizdas ir kliento parodytas tapatybę patvirtinančio dokumento originalas“⁹⁴.

2019 m. Mokėjimų tarnybos išleistoje galimybių studijoje „Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“ pateikiama nuomonė, kad „nacionalinis reguliavimas iki šiol stokojo prisitaikymo techninei pažangai tradicijos“⁹⁵ bei, kad „toks reguliavimas galimai neproporcingai riboja ir finansines inovacijas“⁹⁶.

Lietuvos statistikos departamento 2020 m. metraštyje „Skaitmeninė ekonomika ir visuomenė Lietuvoje“ pateikiama informacija, kad per paskutinius 2020 m. tris mėnesius 16–74 metų amžiaus asmenų 14,9 proc. naudojo internetą finansiniais tikslais (pvz. draudimo polisui pirkti / atnaujinti, paskolai / kreditui gauti bei investicinėms paslaugoms pirkti / parduoti), o 2021 m. 15,3 proc.⁹⁷

Apibendrinant galima teigti, kad nors ir šio metu galiojantys teisės aktais sudaro galimybę asmeniui gauti finansinę paslaugą, kuriai suteikti reikalingas kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymas ir jis gali būti atliekamas nuotoliniu būdu, tik tiek 2020 m. tiek 2021 m. tik nedidelė dalis asmenų naudojo internetą finansiniais tikslais.

⁹³ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2021-10-09), žiūrėta 2021 m. spalio 12 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41300/asr>.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2021-10-09), žiūrėta 2021 m. spalio 12 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41300/asr>.

⁹⁵ Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“, Lietuvos bankas (2019): 9, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., https://www.lb.lt/lt/media/force_download?url=%2Fuploads%2Fdocuments%2Ffiles%2Fmsu-veikla%2Fmokejimai%2FApie-mokejimu-rinka%2FMokejimu-taryba%2FNaujos+tapatybes+patvirtinimo+priemones.pdf

⁹⁶ Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“, Lietuvos bankas (2019): 9, žiūrėta 2021 m. spalio 9 d., https://www.lb.lt/lt/media/force_download?url=%2Fuploads%2Fdocuments%2Ffiles%2Fmsu-veikla%2Fmokejimai%2FApie-mokejimu-rinka%2FMokejimu-taryba%2FNaujos+tapatybes+patvirtinimo+priemones.pdf

⁹⁷ Asmenys, naudoję internetą finansiniais tikslais, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d., https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9a79c7d9-55b9-43dc-ac5a-c3019f7e8446#.

3. METODOLOGINĖ DALIS

Tyrimo metodika ir organizavimas

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą ir išsikeltus uždavinius, tyrimui atlikti ir teorinėms įžvalgoms grįsti pasirinkta kokybinio tyrimo strategija, kuri yra „probleminės situacijos atviro, nestruktūrizuoto pobūdžio analizė“⁹⁸. Vadovaujantis kokybine tyrimo strategija informacija yra renkama nenaudojant griežtai struktūrinių elementų, taip pat ir nesiekiami kontroliuoti pačio tyrimo proceso. Tyrimui atlikti pasirinkta kokybinio tyrimo metodika – atvejo studija ir nagrinėjami keli atvejai, kurie iliustruoja tiriamą problemą. Tyrimui atlikti pasirinktas tokia kokybinė metodika dėl jos privalumų, t. y. toks tyrimas „nereikalauja didelių materialinių sąnaudų, leidžia gauti įvairiapusę informaciją“⁹⁹. Naudojant kelių atvejų studijos metodą „galima nuodugniau suprasti atvejus kaip vienetą, lyginant atskirų atvejų panašumus ir skirtumus“¹⁰⁰. Atliekamas atveju tyrimas nukreiptas į bendrų bruožų, kurie būtų būdini pasiriktiems tirti atvejams, nustatymą.

Tyrimo proceso žingsniai:

- Pasirinktų atvejų identifikavimas;
- Teisės aktų ir kitų dokumentų susijusių su pasirinktais atvejais analizė.
- Lyginamoji gautų duomenų analizė ir rezultatų interpretavimas.

Tyrimo objektas:

ES šalių eID schemas, apie kurias pranešta pagal eIDAS reglamento 9 straipsnio 1 dalį.

Tyrimo tikslas:

Išnagrinėjus pasirinktų ES šalių narių elektroninės atpažinties schemas, išskirti ir jų veikimo ypatumus.

Tyrimo uždavinys:

- Išnagrinėti pasirinktų ES šalių narių eID priemonių pagrindinius veikimo principus.

Atveju atranka:

⁹⁸ Rimantas Tidikis. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2003), 359.

⁹⁹ Rimantas Tidikis. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2003), 366.

¹⁰⁰ Roberta Heale, Alison Twycross, „What is a case study?“, *BMJ journals*, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://ebn.bmj.com/content/21/1/7>

Analizuojamų atveju atranka pasirenkama naudojantis netikimybiniais tiriamųjų grupių parinkimo būdu – atsitiktinė tikslinė atranka, kuri „taikoma tada, kai informatyvių populiacijos vienetų yra daugiau, negu vienas tyrėjas galėtų aprėpti“¹⁰¹, todėl laikantis atsitiktinumo principo tiriamų atvejų, ES šalies narės eID schemų, pasirinkimas grindžiamas tik vienu kriterijumi – apie elektroninės atpažinties schemą yra praneštą pagal eIDAS. Taip pat, siekiant palyginti ES veikiančias šalių narių eID schemas su Lietuvos eID schemas, analizuojama ir Lietuvos eID schema apie kurią buvo pranešta Europos Komisijai vadovaujantis eIDAS reikalavimais. Pažymėtina, kad net ir esant dviejų pasirinktų atvejų atsitiktinumui, atvejų tyrime niekaip nesiekama daryti išvadų apie visas ES veikiančias eID schemas, apie kurias pranešta pagal eIDAS.

Analizei pasirinktos ES šalių narių elektroninės atpažinties schemas apie kurias pagal eIDAS buvo pranešta vienas iš pirmųjų – Vokietijos Federacinės Respublikos eID schemą „Nacionalinė asmens tapatybės kortelė“, Estijos Respublikos eID schema „Asmens tapatybės kortelė“. Taip pat analizuojama ir Lietuvos Respublikos eID schema „Lietuvos nacionalinė asmens tapatybės kortelė“ apie kurią buvo pranešta 2020 m. rugpjūčio 21 d.

Pagrindiniai tyrimo kokybės požymiai:

Pagrindiniai tyrimo kokybės požymiai yra validumas ir patikimumas. Laikoma, kad „kuo didesnis tyrimo validumas ir patikimumas, tuo kokybiškesnis tyrimas“. Atsižvelgiant į tai, kad kokybiniuose tyrimuose pats tyrėjas laikomas tyrimo instrumentu, validumas suprantamas, kaip tyrimo išvadų pagrįstumas remiantis gautais duomenimis, nes kokybiniame tyrime svarbu ne išvadų generalizavimas, o „kokybiniu tyrimu siekiama pateikti išvadas, [...] skaitytojams suprasti, kur jie gali pritaikyti tyrimo rezultatus: ar gali juos perkelti į savo ir /ar kitas situacijas, kontekstus, kuriamas teorijas ir pan.“¹⁰².

Tyrimo ribotumas:

Pagrindiniai kokybinio tyrimo trūkumai yra, kad jo rezultatai gali būti šališki, gauti interpretuojant darbo autoriui analizuojant prieinamą informaciją. Pažymėtina, kad kokybiniuose tyrimuose taip pat susiduriama ir su patikimumo, patikrinimo sunkumais. Taip pat laikoma, kad atvejo studijos yra gan subjektyvūs tyrimai, nes rezultatų neįmanoma apibendrinti didesnei populiacijai. Atliekant atvejo tyrimus, taip pat „neįmanoma įrodyti priežasties ir pasekmės“¹⁰³.

¹⁰¹ Liudmila Rupšienė. Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija, Klaipėdos universitetas (2007), žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija

¹⁰² Liudmila Rupšienė. Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija, Klaipėdos universitetas (2007), žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija

¹⁰³ Liudmila Rupšienė. Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija, Klaipėdos universitetas (2007), žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija

4. ANALITINĖ DALIS

4.1. Estijos Respublikos eID schema

Paskelbimo ES oficialiajame leidinyje data

2018 m. lapkričio 7 d.

Saugumo užtikrinimo lygis

Aukštas

Už schemą atsakinga valdžios institucija

Policijos ir sienos apsaugos valdyba

Schemos pavadinimas ir priemonė

Asmens tapatybės kortelė. Tapatybės kortelės pavyzdį žr. Pav. 1.

Pav. 1 Estijos Respublikos eID pavyzdys

Šaltinis: www.id.ee.

Išdavimas ir galiojimas

Pirmosios Estijos eID kortelės buvo išduotos 2002 m. sausio 28 d. eID privaloma visiems Estijos Respublikos piliečiams ir gyventojams. Pirmą kartą eID išduodama nustatant asmens tapatybę fiziškai arba teisėtus atstovus eID išduodančioje institucijoje Estijoje arba užsienio valstybėje oficialioje Estijos Respublikos atstovybėje. Estijos piliečiams, pirm kart išduodant eID tapatybės nustatymas ir patvirtinimas atliekamas remiantis asmens gimimo liudijimu, pagal jo giminystės ryšį Estijos gyventojų registre bei pagal Estijos pilietybės įstatymą, o „ES piliečių atveju, remiantis galiojančiu asmens tapatybės dokumentu, įskaitant biometrinius duomenis, pavyzdžiui, nuotrauka“¹⁰⁴. Pakartotiniam kortelės išdavimui, pvz.

¹⁰⁴ Estonian eID scheme: ID card Technical specifications and procedures for assurance level high for electronic identification, 9, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:z6KRqEQrKYIJ:https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/download/attachments/62885749/EE%2520eID%2520LoA%2520mapping%2520-%2520ID%2520card.pdf+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>

pasibaigus kortelės galiojimui ar jos praradimo atvejais, eID galima kreiptis ne tik eID išduodančioje institucijoje Estijoje arba užsienio valstybėje oficialioje Estijos Respublikos atstovybėje bei paštu, el. paštu bei eID elektroninėje aplinkoje, remiantis ankstesne išduota eID ir Estijos gyventojų registro informacija.

Išdavimas ne šalies piliečiams

Taip, ES piliečiai turintys eID gali naudotis teikiamomis elektroninėmis paslaugomis, tačiau turima eID kortelė nėra pripažįstama, kaip kelionės dokumentas. Pirmą kart išduodama remiantis ES piliečio turimu asmens tapatybę patvirtinančiu dokumentu, kuriame yra to asmens biometriniai duomenys.

Mobili aplikacija

Taip, pagal Estijos Respublikos eID schemą Mobiil-ID – tai atskira schema apie, kurią taip pat pranešta pagal eIDAS. Mobiil-ID išduodama tik tiems kurie turi Estijos eID.

eID saugomi asmens duomenys:

Į eID gali būti įrašoma asmens vardas, pavardė, jo gimimo data ir vieta, asmens kodas, nuotrauka ar veido atvaizdas, lygtis, pilietybė, asmens pirštų atspaudų bei rainelės vaizdai, plaukų spalva ir „kiti asmens duomenys, jeigu tai nustatyta sutartyje, įstatyme ar kituose jų pagrindu priimtuose bendrojo taikymo teisės aktuose¹⁰⁵.

Pagrindiniai veikimo principai:

Visiems, kuriems išduotas Estijos eID suteikiamas asmens kodas, kuris yra registruojamas ir saugomas Estijos gyventojų registre. Išduotas asmens identifikavimo kodas yra naudojamas kaip unikalus asmens identifikatorius. Estijos eID suteikia galima naudoti ir fiziniam identifikavimui keliaujant (jei naudojasi Estijos pilietis ir jei keliaujama ES), taip pat skaitmeniniam tapatybės identifikavimui ir autentifikavimui, elektroniniam pasirašymui.

Tapatybės nustatymui naudojantis eID naudojamas dviejų faktorių autentifikavimas – turėjimo, t. y. asmuo turi turėti lustinę eID kortelę, ir žinojimo, t. y. asmuo turi žinoti PIN kodus, kurie yra du PIN1 skirtas autentifikavimui, o PIN2 kvalifikuotam elektroniniam parašui bei PUK, kuris reikalingas jei bus tirs kartus neteisingai įvesti PIN kodai. Estijos eID schema grįsta viešojo rakto infrastruktūros naudojimu su kriptografija naudojant lustinės kortelės. Asmuo turi privatų raktą, apsaugotą PIN kodu, kuris naudojamas autentifikavimui. Privatus raktas saugomas eID mikroschemoje.

¹⁰⁵ Identity Documents Act, Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/528032017002/consolide/current>

Estijos eID schema veikia per eIDAS mazgus¹⁰⁶. Apie 70 proc. Estijos gyventojų eID naudoja reguliariai, 17 proc. naudoja mobilų eID¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Country overview, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/CEFDIGITAL/Country+overview>

¹⁰⁷ Enter e-Estonia, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://e-estonia.com/wp-content/uploads/e-estonia-200121-eng.pdf>

4.2. Vokietijos Federacinės Respublikos eID schema

Paskelbimo ES oficialiajame leidinyje data

2017 m. rugsėjo 26 d.

Saugumo užtikrinimo lygis

Aukštas.

Už schemą atsakinga valdžios institucija

Federalinė vidaus reikalų ministerija.

Schemos pavadinimas ir priemonė

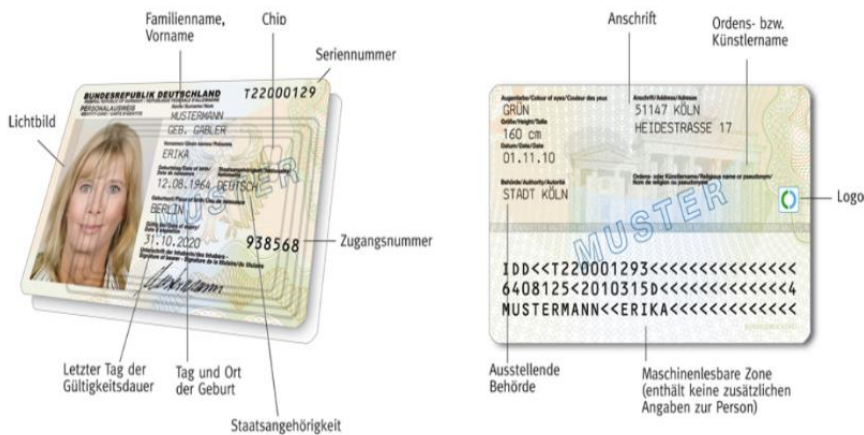
Nacionalinė asmens tapatybės kortelė (*vokiečių k. Personalausweis*) Tapatybės kortelių pavyzdžius žr. Pav. 2 ir Pav. 3.

Pav. 2 Vokietijos Federacinės Respublikos eID pavyzdys (išduodama nuo 2019 m.)

Šaltinis: Federal Ministry of the Interior, Building and Community.

Pav. 3 Vokietijos Federacinės Respublikos ID pavyzdys (2017 m.)

Šaltinis: Federal Office for Information Security.

Išdavimas ir galiojimas

Tokio tipo eID kortelės išduodamos nuo 2010 m. asmens vyresniems nei 16 m. Norint gauti kortelę reikalingas galiojantis asmens dokumentas, t. y. pasas ar asmens tapatybės kortelė. eID kortelės turėjimas yra šalies piliečiams privalomas dėl jos susietumo su nacionaliniu šalies ID¹⁰⁸.

Kortelė galioja 10 m. ir nėra galimybės pratęsti galiojimo. Nuo 2021 m. lapkričio 1 d. dėl kortelės išdavimo galima kreiptis ir negyvenant Vokietijoje.

Išdavimas ne šalies piliečiams

Taip, tačiau tuomet panaudojimas galimas tik siekiant gauti elektronines paslaugas ir nėra galimybės naudoti kaip paso ar asmens tapatybės kortelės keliaujant. Taip pat ne šalies piliečiams reikalinga gyvenamosios vietos Vokietijoje registracija, jos įrodymas.

Mobili aplikacija

Taip, nuo 2021 m. rudens veikia mobili aplikacija AusweisApp2, kuri veikia iOS arba Android bei kai išmanusis telefonas turi artimojo lauko ryšio (anglų k. *Near-field communication* arba *NFC*) funkciją.

eID saugomi asmens duomenys:

eID saugomi asmens duomenys, kurie gali būti perduodami autentifikavimo metu: „šeimos vardas, vardas gimimo metu (neprivaloma), vardai, daktaro laipsnis (neprivalomas), gimimo data, gimimo vieta, adresas, dokumento tipas, galiojimo laikas, paslaugos ir kortelės identifikatorius (slapyvardis), nurodymas, ar kortelės turėtojas yra vyresnis ar jaunesnis nei tam tikro amžiaus, nurodymas, ar gyvenamoji vieta atitinka prašomą gyvenamąją vietą, religinis vardas / sceninis ar rašytinis vardas (neprivaloma)“¹⁰⁹.

Pagrindiniai veikimo principai:

Vokietijos Federacinės Respublikos eID, kuri įtraukta į 2017 m. pranešimą apie schemą (žr. Pav. 3) naudojamos nuo 2010 m. Šios kortelės taip pat turėjo ir kitas funkcijas, kurios neįtrauktos į schemą, tokias kaip elektroninio paso bei el. parašo aplikacijas.

Šios eID autentifikavimui atlikti naudoja du autentifikavimo faktorius – žinojimo, t. y. 6 skaičių PIN kodą bei turėjimo, pvz. eID kortelės turėjimas.

¹⁰⁸ „Overview of Member States’ eID strategies“, European Commission by Deloitte (2021): 20, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/download/attachments/364643428/eID_Strategies_v4.0.pdf

¹⁰⁹ „German eID based on Extended Access Control v2: Overview of the German eID system“, Federal Office for Information Security (2017): 6, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., https://www.bsi.bund.de/SharedDocs/Downloads/EN/BSI/EIDAS/German_eID_Whitepaper.pdf?__blob=publicationFile&v=1

eID įdiegtas duomenų apsaugos ir minimizavimo principas, t. y. „šifruotas duomenų perdavimas, vartotojo asmens duomenų kontrolė, nei valdžios institucijos nei kitos šalys neturi galimybės stebėti eID naudojimą, galimybė naudoti be interneto prieigos“¹¹⁰.

Pagrindiniai Vokietijos Federacinės Respublikos eID veikimo principai yra abipusė autentifikacija, kai nustatoma ne tik paslaugos gavėjo bet ir paslaugos tiekėjo tapatybė bei tiesioginė komunikacija veikianti per apsaugotą kanalą *end to end* principu.

Vokietijos eIDAS priėmimo mazgus valdo trečiosios šalys, kurios tiesiogiai nėra pavaldžios Vokietijos federalinei administracijai¹¹¹. Vokietija suteikia eIDAS tarpinę programinę įrangą (*anglų k. middleware*), kuri teikiama pagal EUPL atvirojo kodo licenciją ir tam, kad Vokiškas eID turintys asmenys galėtų patvirtinti tapatybę, ta tarpinė programinė įranga turi veikti toje šalyje, kurioje norima patvirtinti tapatybę pasinaudojus Vokietijos eID.

¹¹⁰ „German eID based on Extended Access Control v2: Overview of the German eID system“, Federal Office for Information Security (2017): 4, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d.,

https://www.bsi.bund.de/SharedDocs/Downloads/EN/BSI/EIDAS/German_eID_Whitepaper.pdf?__blob=publicationFile&v=1

¹¹¹ „Implementation of the eIDAS nodes: State of play“, Eurosmart (2020): 1, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d.,

https://www.eurosmart.com/wp-content/uploads/2020/09/Eurosmart_study_eIDAS_nodes_interconnection_final.pdf

4.3. Lietuvos Respublikos eID schema

Paskelbimo ES oficialiajame leidinyje data

2020 m. rugpjūčio 21 d.

Saugumo užtikrinimo lygis

Aukštas.

Už schemą atsakinga valdžios institucija

Vidaus reikalų ministerija.

Schemos pavadinimas ir priemonė

Lietuvos nacionalinė asmens tapatybės kortelė (trumpinys šalyje - ATK). Tapatybės kortelių pavyzdžius žr. Pav. 4 ir Pav. 5.

Pav. 4 Lietuvos Respublikos eID pavyzdys (išduodama nuo 2012 m.)

Šaltinis: Asmens dokumentų išrašymo centras prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos

Pav. 5 Lietuvos Respublikos eID pavyzdys (išduodama nuo 2021 m.)

Šaltinis: Asmens dokumentų išrašymo centras prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos

Išdavimas ir galiojimas

Šalies „piliėtis nuo 16 metų privalo turėti asmens tapatybės kortelę, jeigu jis neturi galiojančio Lietuvos Respublikos išduoto paso, Lietuvos Respublikos piliečio paso arba jeigu nepateikė dokumentų dėl

asmens tapatybės kortelės ar paso išdavimo ar keitimo¹¹². eID funkcionalumas gali būti aktyvuotas vyresniems nei 14 metų. Tam, kad gauti kortelę reikalingas fizinis asmens tapatybės nustatymas (face-to-face).

Galiojimas priklauso nuo piliečio amžiaus kada ji išduota, pvz. galioja 2 metus, jei ji išduota asmeniui iki 5 metų, arba 30 metų laikotarpį jei išduota asmeniui, kuriam yra virš 70 metų bei galioja tik 12 mėn. jei neįmanoma nuskaityti piliečio piršto anspaudų.

Išdavimas ne šalies piliečiams

Išduodama tik Lietuvos Respublikos piliečiams gyvenantiems Lietuvoje ar kitose šalyse.

Mobili aplikacija

Ne.

eID saugomi asmens duomenys:

eID pagal Lietuvos Respublikos gyventojų registro duomenų bazės duomenis įrašomi šie asmens duomenys¹¹³: vardas (vardai), pavardė, lytis, gimimo data, gimimo vieta (nurodomas valstybės pavadinimas) ir tautybė¹¹⁴, asmens kodas, gali būti piliečio veido atvaizdas ir piliečio parašas¹¹⁵, išdavimo data, išdavusios įstaigos pavadinimas, galiojimo data, kortelės numeris. Taip pat eID elektroniniu būdu fiksuojami aukščiau paminėti asmens duomenys, piliečio biometriniai duomenys jo „tapatybei patvirtinti – veido atvaizdas ir dviejų pirštų atspaudai, taip pat gali būti fiksuojami asmens elektroninės atpažinties sertifikatas ir kvalifikuotas elektroninio parašo sertifikatas“¹¹⁶. Kvalifikuotame elektroninio parašo sertifikate gali būti įrašyti aukščiau išvardinti asmens duomenys ir kiti techniniai duomenys, kuriuos nustato vidaus reikalų ministerija.

Pagrindiniai veikimo principai:

Nuo 2009 m. sausio 1 d. išduotos eID gali būti naudojamos nuotoliniam asmens tapatybės nustatymui.

Prie paslaugų prieiga vyksta per šalies piliečiams galima Elektroninius valdžios vartus - VIISP, o užsieniečiams jų tapatybę nustatant per eIDAS schemą per Nacionalinę elektroninės atpažinties informacinę sistemą (detaliau proceso žingsnius žiūrėkite poskyryje 2.2). Taip pat per Nacionalinę elektroninės

¹¹² „Asmens tapatybės kortelė“, Asmens dokumentų išrašymo centras prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://adic.lrv.lt/lt/asmens-dokumentai/asmens-tapatybes-kortele>

¹¹³ Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymas, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f26839f08f5011e48028e9b85331c55d/asr>

¹¹⁴ Jei prašymą įrašyti tautybę pilietis įrašo pateikdamas dokumentus dėl paso išdavimo ar keitimo.

¹¹⁵ Piliečiui, kuris nesugeba pasirašyti dėl fizinės negalios ar yra pripažintas neveiksniu tam tikroje srityje, asmens tapatybės kortelė ir (ar) pasas gali būti išduoti be jo parašo.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymas, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f26839f08f5011e48028e9b85331c55d/asr>

atpažinties informacinė sistema gali jungtis ir Lietuvos eID turėtojai. Lietuvos piliečiams prisijungimas per minėtą sistemą galimas naudojantis eID ir skaitytuvu su USB kištuku / integruotu į kompiuterio klaviatūrą. Taip pat norint pasinaudoti tokiu asmens tapatybės nustatymo būdu, reikalinga įdiegti naršyklėje tam tikrus įskiepius. Taip pat eID gali būti naudojama pasirašymui kvalifikuotu elektroniniu parašu.

eID naudoja du autentifikavimo veiksnius iš dviejų skirtingų autentifikavimo faktorių kategorijų:

- Turėjimo faktorius, t. y. „asmuo, norintis įrodyti savo tapatybę naudojantis internetine paslauga, turi fiziškai turėti ATK“¹¹⁷.
- Žinojimo faktorius: asmuo, norintis įrodyti savo tapatybę asmuo, turi žinoti atitinkamą PIN kodą.

Šiuo metu Lietuvoje prie teikiamų paslaugų galimas prisijungimas pagal Belgijos, Kroatijos, Čekijos Respublikos, Danijos, Estijos Respublikos, Vokietijos, Italijos, Latvijos, Nyderlandų, Lenkijos, Portugalijos, Slovakijos, Slovėnijos ir Ispanijos eID schemas¹¹⁸.

Už eIDAS mazgo veikimą yra atsakinga Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija. eIDAS mazgo veikimo sprendimas grįstas proxy paslauga¹¹⁹. 2020 m. gegužės – rugpjūčio mėn. Eurosmart studijoje „*Implementation of the eIDAS nodes: State of play*“ nurodyta, kad ne visi Lietuvoje esantys paslaugų teikėjai priima užsieniečių eID, tačiau, kad ši problema yra taisoma.

¹¹⁷ „Peer review report – Lithuanian eID Scheme – ATK“, Europos Komisija (2020): 17, žiūrėta 2021 m. gruodžio 3 d., <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/download/attachments/247006526/LT%20Peer%20review%20report.pdf?version=1&modificationDate=1591876633529&api=v2>

¹¹⁸ „Nacionalinė elektroninės atpažinties informacinė sistema“, žiūrėta 2021 m. gruodžio 3 d., <https://peps2.eid.lt/EidasNode/CountrySelector>

¹¹⁹ Notification form for electronic identity scheme under article 9(5) of Regulation (EU) No 910/2014, žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d., <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/pages/viewpage.action?pageId=247006526>

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Lietuvos Respublikos eID schemeje, apie kurią pranešta schema pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 9 straipsnio 1 dalį, naudojamos priemonės nuotoliam tapatybės nustatymui nėra mobilios ir galima teigti, kad neatitinka dabartinių visuomenės lūkesčių, nes nuotoliniam tapatybės nustatymui pagal schemą reikalingas kortelės skaitytuvas, kompiuteris, kai pavyzdžiui tiek Estijos tiek Vokietijos atvejais, nuotoliniam asmens tapatybės nustatymui gali būti naudojama mobili priemonė, t. y. išmanusis telefonas, gali tilpti tiesiog kišinėje ir gali būti naudojama praktiškai bet kur. Visų analizuotų atvejų eID schemas priskiriamos prie aukšto saugumo pagal eIDAS reglamentą, schemose naudojama dviejų faktorių (turėjimo ir žinojimo) autentifikacija, kuri iš esmės laikoma gieztu autentifikavimu. Taip pat analizuotuose atvejuose prieš pateikusios pranešimą Europos Komisijai pagal eIDAS reglamentą, jau išdavinėjo šalies piliečiams atitinkamas eID ir naujos infrastruktūros tam nebuvo kuriamos. Estijoje eID yra privaloma turėti visiems šalies piliečiams, kitaip nei Lietuvoje, kur eID privaloma tuo atveju, jei asmuo virš 16 m. neturi galiojančio Lietuvos Respublikos paso. Taip pat labai svarbu atkreipti dėmesį, kad apie Lietuvos Respublikos schemą praneštą 2020 m. rugpjūčio 21 d., ji veikia jungiantis per Elektroninius valdžios vartus, kurie jungimuisi per Nacionalinę elektroninės atpažinties informacinę sistemą, tačiau apie tai nebuvo daug komunikacijos nei tuomet kai apie schemą buvo praneštą Europos Komisijai, nei vėliau. Šiuo atveju, kad schema naudotųsi Lietuvos piliečiai svarbu komunikuoti, kadangi didžioji gyventojų dalis net nežino, kad asmens tapatybės kortelė gali būti naudojama tapatybės nustatymui, taip pat, tikėtina, kad nežino apie galimybę gauti elektronines paslaugas ne tik Lietuvoje bet ir keliose ES šalyse nuotoliniu būdu.

Skaitmeninės tapatybės turėjimas leidžia išvengti geografinės vietos ir kitų ribojimų, kurie yra fiziniame pasaulyje, tačiau sąveikos tarp ES šalių narių naudojamų eID (tų kurie nepatenka į eIDAS) nebuvimas ES piliečiams vis dar trukdo naudotis ES įtvirtintomis laisvėmis - laisvas žmonių, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimas, kai siekiant gauti paslaugą reikalingas tapatybės nustatymas. Atsižvelgiant į tai, svarbu pažymėti, kad eIDAS reglamentas neįpareigoja šalių narių turėti ir įdiegti eID bei apie turimas schemas, tam, kad būtų užtikrinta sąveika tarp šalių narių per eIDAS mazgus ar kitą tarpinę įrangą, pranešti Europos Komisijai eIDAS reglamente numatyta tvarka. eID schema pagal eIDAS yra savanoriškas šalių narių pasirinkimas. Taip pat šalims nėra nurodoma kokią ir kiek eID schemų jos turi turėti bei šalys laisvai gali nuspręsti kokias toms schemas įgyvendinti pasitelkti technologijas. Tad atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą informaciją, galime daryti išvadą, kad prievolės nebuvimas gali sąlygoti tai, kad šiuo metu tik 14 šalių narių, t. y. mažiau nei pusę po eIDAS reglamento įsigaliojimo iki šio pranešė apie eID schemą, nors tai nereiškia, kad šalyje netaiko eID naudojimo. Labai svarbu paminėti, kad eIDAS reglamentas nenustato

prie kokių paslaugų ir kas turi teisę jas gauti elektroniniu būdu ir tai priklauso išimtinai nuo šalies narės nacionalinės teisės aktų nuostatų, tačiau privaloma, kad būtų galimybė asmeniui gauti bent vieną viešojo sektoriaus įstaigos teikiamą elektroninę paslaugą. ES, siekdama plėtoti elektroninių paslaugų tinklą, tarpvalstybinę sąveiką bei skaitmeninės tapatybės naudojimą, turėtų siekti kaip įmanoma sumažinti esantį susiskaidymą, kuris atsiranda dėl šalių narių skirtingų sprendimų naudojimo. Tikėtina, kad būtent to bus ir dar labiau siekiama, atsižvelgiant į 2021 m. birželio 3 d. Europos Komisija pateiktą pasiūlymą dėl eIDAS reglamento pakeitimo.

LITERATŪRA

Teisės ir kiti normatyviniai aktai:

1. 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 „Dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB“. Eur-lex. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>
1. 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 „Dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas“. Eur-lex. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LT>
2. 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 „Dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB“. Eur-lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015L2366&from=LT>
3. 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 „Dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB“. Eur-lex. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0910-20140917&from=EN>
4. 1999 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/93/EB „Dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos“. Eur-lex. Žiūrėta 2021 m. spalio 9 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:31999L0093&from=LT>
5. Europos Komisijos pasiūlymas „Dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos sukūrimo“. Eur-lex. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0281&from=EN>
6. 2015 m. rugsėjo 8 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1501 „Dėl sąveikumo sistemos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 12 straipsnio

- 8 dalį. Eur-lex. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02015R1501-20150909&from=EN#tocId3>
7. Identity Documents Act. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/528032017002/consolide/current>
8. Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymas. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f26839f08f5011e48028e9b85331c55d/asr>
9. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2008-01-24 iki 2009-12-27). Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41300/EeLNwIUWMC>
10. Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymas. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 8 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.105849/PMkVEwEiKo>
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugpjūčio 21 d. Nr. 749 nutarimas „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis klientas laikomas keliančiu mažą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmę, ir Kriterijų, kuriais vadovaujantis laikoma, kad yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmė, sąrašo, Kliento ir naudos gavėjo tapatybės, kelių tarpusavyje susijusių piniginių operacijų nustatymo taisyklių patvirtinimo ir informacijos apie pastebėtus galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo požymius, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pažeidimus ir priemones, kurių buvo imtasi prieš pažeidėjus, pateikimo tvarkos nustatymo“ pakeitimo“. Žiūrėta 2021 m. spalio 9 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.454916>
12. Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 8 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/994308704dfa11e88525a4bc7611b788?jfwid=18ynynlyf>
13. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Žiūrėta 2021 m. spalio 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>

Kiti šaltiniai:

14. 16–74 metų amžiaus gyventojų, naudojusį asmens tapatybės kortelę tapatybei patvirtinti elektroninėje erdvėje, dalis. Lietuvos statistikos departamentas. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d. [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=35e1338b-b5a2-43ae-9ef0-88ce94a1decb#/.](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=35e1338b-b5a2-43ae-9ef0-88ce94a1decb#/)
15. Algimantas Venčkauskas, Egidijus Kazanavičius. *Informacinių technologijų saugos metodai*. Vilnius, 2011. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d.

- http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/Informaciniu_tehnologiju_saugos_metodai.pdf/046595c3-d8e8-4ddb-aebd-e5f69027a41e#page=91&zoom=100,0,0
16. Ana I. Segovia Domingo, Álvaro M. Enríquez. Digital Identity: the current state of affairs. BBVA, 2018. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2018/02/Digital-Identity_the-current-state-of-affairs.pdf
 17. „A Blueprint for Digital Identity. The Role of Financial Institutions in Building Digital Identity“. Pasaulio ekonomikos forumas, 2016. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d. https://www3.weforum.org/docs/WEF_A_Blueprint_for_Digital_Identity.pdf
 18. „Asmens tapatybės kortelė“. Asmens dokumentų išrašymo centras prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d. <https://adic.lrv.lt/lt/asmens-dokumentai/asmens-tapatybes-kortele>
 19. Asmenys, naudoję internetą finansiniais tikslais. Lietuvos statistikos departamentas. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d. [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9a79c7d9-55b9-43dc-ac5a-c3019f7e8446#/.](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9a79c7d9-55b9-43dc-ac5a-c3019f7e8446#/)
 20. Asmens tapatybės nustatymo elektroninėje erdvėje paslaugos teikimo sąlygos. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://www.epaslaugos.lt/portal/content/1257>
 21. Bendra statistika. Asmens dokumentų išrašymo centro prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d.. <https://adic.lrv.lt/lt/veikla/bendra-statistika>
 22. Charanjeet Singh ir Dr. Tripat Deep Singh. „A 3-level multifactor authentication scheme for cloud computing“, International Journal of Computer Engineering & Technology, 2019. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d. <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=421000089122084065068088119093103031057007068045058024089020081126083022086084026010033060122005052003049114070022003092106082112008078077085086095028107071077109124000078053120076087124116125005004093122065071072068099096022021093112096092096094116114&EXT=pdf&INDEX=TRUE>
 23. Country overview. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/CEFDIGITAL/Country+overview>
 24. „Definition of Authorization“. The Economic Times. Žiūrėta 2021 m. spalio 9 d. <https://economictimes.indiatimes.com/definition/authorization>.
 25. „Digital Identity Roadmap Guide“. Tarptautinė telekomunikacijų sąjunga, 2018. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d. https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-DIGITAL.01-2018-PDF-E.pdf

26. „Digital Identity Glossary“. Service innovation lab. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d.
<https://serviceinnovationlab.github.io/digital-identity-glossary/>
27. D. Richard Kuhn, Vincent C. Hu, W. Timothy Polk ir Shu-Jen Chang, „Introduction to Public Key Technology and the Federal PKI Infrastructure“. National Institute of Standards and Technology, 2001. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d.,
<https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/Legacy/SP/nistspecialpublication800-32.pdf>.
28. „eIDAS compliant eID Solutions“. ENISA (2020). Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d.
<https://www.enisa.europa.eu/publications/eidas-compliant-eid-solutions>
29. „eIDAS: Standardising Digital Identity in the EU“. Scrive. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d.
<https://www.scrive.com/eidas-standardising-digital-identity-in-the-eu/>
30. eSENS Deliverables. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 11 d.
<https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/EIDCOMMUNITY/eSENS+Deliverables>
31. „EU - STORK 2.0 - Secure idenTity acrOss boRders linKed“. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d.
<https://graz.pure.elsevier.com/en/projects/eu-stork-20-secure-identity-across-borders-linked>
32. „Europos Sąjungos parama Lietuvos informacinės visuomenės plėtrai 2004 – 2006 metais: pasiekimai ir pamokos“. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos (2010). Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d.
https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/BPD-naujausias-spaudai3.pdf
33. Estonian eID scheme: ID card Technical specifications and procedures for assurance level high for electronic identification. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d.
<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:z6KRqEQrKYIJ:https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/download/attachments/62885749/EE%2520eID%2520LoA%2520mapping%2520-%2520ID%2520card.pdf+%&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>
34. „German eID based on Extended Access Control v2: Overview of the German eID system“. Federal Office for Information Security, 2017. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d.
https://www.bsi.bund.de/SharedDocs/Downloads/EN/BSI/EIDAS/German_eID_Whitepaper.pdf?__blob=publicationFile&v=1
35. „G20 Digital Identity Onboarding“. Worldbank. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d.
<http://documents1.worldbank.org/curated/en/362991536649062411/pdf/129861WP-10-9-2018-17-26-21-GDigitalIdentityOnboardingReportlowres.pdf>

36. Herbert Leitold, Antonio Lioy, Carlos Ribeiro. „STORK 2.0: Breaking New Grounds on eID and Mandates“. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d. https://pure.tugraz.at/ws/portalfiles/portal/2724193/01_Leitold_Herbert_Manuscript.PDF
37. Herbert Leitold. „Challenges of eID Interoperability: The STORK Project“. *Privacy and Identity Management for Life* vol 352, (2011): 144 – 150. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d. https://online.tugraz.at/tug_online/voe_main2.getvolltext?pCurrPk=59057
38. Identifikacijai naudoti būdai siekiant gauti internetu teikiamų paslaugų. Lietuvos statistikos departamentas. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d. [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7de5a4a7-98ed-4a47-9893-1fe582b0624d#/#/](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7de5a4a7-98ed-4a47-9893-1fe582b0624d#/)
39. „Implementation of the eIDAS nodes: State of play“. Eurosmart, 2020. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d. https://www.eurosmart.com/wp-content/uploads/2020/09/Eurosmart_study_eIDAS_nodes_interconnection_final.pdf
40. James D. Fearon, „What Is Identity (As We Now Use the Word)?“. Department of Political Science, 1999. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://web.stanford.edu/group/fearon-research/cgi-bin/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/What-is-Identity-as-we-now-use-the-word-.pdf>.
41. Jessica Schroers, „*The final piece of the eIDAS Regulation*“ (2018). Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://www.law.kuleuven.be/citip/blog/the-final-piece-of-the-eidas-regulation/>
42. Joris Lochy. „Multi-Factor Authentication and Identity Fraud Detection in the Financial Services Industry. Finextra. Žiūrėta 2021 m. vasario 24 d.. <https://www.finextra.com/blogposting/17515/multi-factor-authentication-and-identity-fraud-detection-in-the-financial-services-industry>
43. Liudmila Rupšienė. Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija. Klaipėdos universitetas (2007). Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d.. https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija
44. Marcos A. López. „The Future of Identity: Self-Sovereignty, Digital Wallets, and Blockchain“. IDB, 2020. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d. <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Self-Sovereign-Identity-The-Future-of-Identity-Self-Sovereignty-Digital-Wallets-and-Blockchain.pdf>.
45. Margaret Rouse. „Two-factor authentication (2FA)“. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d. <https://searchsecurity.techtarget.com/definition/two-factor-authentication>.

46. „Minimum Security Requirements for Federal Information and Information Systems“. National Institute of Standards and Technology, 2006. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d.
<https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/FIPS/NIST.FIPS.200.pdf>
47. „Mokėjimų rinkos apžvalga 2020“. Lietuvos bankas. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d.
https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/27145_bbf7fa63d79633c0bac096b47743e09.pdf
48. „Nacionalinė elektroninės atpažinties informacinė sistema“. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 3 d.
<https://peps2.eid.lt/EidasNode/CountrySelector>
49. Nacionalinė kibernetinio saugumo būklės ataskaita (2020). Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d.
https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Y0_egDs-3iYJ:https://kam.lt/download/70748/2020%2520m.%2520nacionalinio%2520kibernetinio%2520saugumo%2520b%25C5%25ABk1%25C4%2597s%2520ataskaita%2520el.%2520versija.pdf+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt#14
50. „Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika“. Lietuvos bankas, 2019. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d.
https://www.lb.lt/lt/media/force_download/?url=%2Fuploads%2Fdocuments%2Ffiles%2Fmusu-veikla%2Fmokejimai%2FApie-mokejimu-rinka%2FMokejimu-taryba%2FNaujos+tapatybes+patvirtinimo+priemones.pdf
51. Naujojo tapatybės nustatymo modulio specifikacija (2019). Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d.
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:K9BXVDI0EEQJ:www.epaslaugos.lt/portal/file/71c1d87b-58eb-410c-ac6c-4264ce9903ac+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt#4>
52. „Notifikuota Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties schema“. Informatikos ir ryšių departamentas. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d <https://www.ird.lt/lt/naujienos/notifikuota-lietuvos-respublikos-elektronines-atpazinties-schema>
53. Notification form for electronic identity scheme under article 9(5) of Regulation (EU) No 910/2014. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d.
<https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/pages/viewpage.action?pageId=247006526>
54. Overview of pre-notified and notified eID schemes under eIDAS. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d.
<https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/EIDCOMMUNITY/Overview+of+prenotified+and+notified+eID+schemes+under+eIDAS>
55. „Overview of Member States eID strategies“. European Commission by Deloitte, 2021. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d.
https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/download/attachments/364643428/eID_Strategies_v4.0.pdf

56. „Patikimumo užtikrinimo paslaugų rinkos 2020 metų apžvalga“. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d. https://elektronispasparas.lt/wpcontent/uploads/2021/05/PUP_%202020_%20ap%C5%BEvalga.pdf.
57. „Peer review report – Lithuanian eID Scheme – ATK“. Europos Komisija, 2020. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 3 d. <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/download/attachments/247006526/LT%20Peer%20review%20report.pdf?version=1&modificationDate=1591876633529&api=v2>
58. Psychology today. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://www.psychologytoday.com/intl/basics/identity>
59. Rimantas Tidikis. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2003.
60. Roberta Heale. Alison Twycross. „What is a case study?“. BMJ journals. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d. <https://ebn.bmj.com/content/21/1/7>
61. Sara Jelen. „Two-Factor Authentication vs. Multi-Factor Authentication: Differences Explained“. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <https://securitytrails.com/blog/two-factor-auth-vs-multi-factor-auth>.
62. Simon Filipe Pacheco Esposito, „Secure idenTity crOss boRder linKed - eLearning and Academic Qualifications Pilot at IST“, 2015. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:r87RZlp_jAAJ:https://fenix.tecnico.ulisboa.pt/downloadFile/844820067124601/resumo.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt
63. „STORK | Take your e-identity with you, everywhere in the EU“. Europos Komisija. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d., <https://wayback.archive-it.org/12090/20170401080511/https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/stork-take-your-e-identity-you-everywhere-eu>
64. STORK Project. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 9 d. <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/EIDCOMMUNITY/STORK+Project>
65. „Study on eID and digital on-boarding. Mapping and analysis of existing on-boarding bank practices across the EU: final report“. Europos Komisija, 2018. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d., <https://op.europa.eu/lt/publication-detail//publication/8da08249-49cd-11e8-be1d-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.
66. Tapatybės nustatymas. Elektroniniai valdžios vartai. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://www.epaslaugos.lt/portal/content/1257>

67. „Taryba priėmė Reglamentą dėl bendrųjų skaitmeninių vartų: taip bus užtikrinta geresnė internetinė prieiga prie informacijos ir procedūrų visoje ES“. ES Taryba ir Europos Vadovų Taryba. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 30 d. <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2018/09/27/single-digital-gateway-regulation-adopted-by-council-better-online-access-to-information-and-procedures-across-the-eu/>
68. „Technical Standards for Digital Identity Systems for Digital Identity. Draft for discussion“. Pasaulio bankas, 2017. Žiūrėta 2021 m. spalio 7 d.. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/5791515155187056300190022018/original/ID4DTechnicalStandardsforDigitalIdentity.pdf>.
69. „The European eID Schemes Landscape“. Spearit. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://spearit.net/resources/dist/eu-eid-whitepaper.pdf>
70. Užsienio piliečių tapatybės nustatymo pavyzdys. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:GzfA9eQ5ruwJ:https://www.epaslaugos.lt/portal/file/4004bf19-7195-4fa6-8867-2cbd4c263c1f+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>
71. Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo (sąveikumo) sistemos saugos ir funkcionalumo plėtra. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <http://www.esparama.lt/projektas?id=31196&pgsz=10>
72. „VIISP – sėkmingo ir efektyvaus elektroninių paslaugų kūrimo garantas“. Informacinės visuomenės plėtros komitetas. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=1115
73. „Vieno langelio principo įgyvendinimas teikiant elektronines paslaugas“. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2014). Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:izbX93WdugYJ:https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx%3Fid%3D3283+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Kemerzūnė M. (2021). *Skaitmeninės tapatybės ypatumai ES ir Lietuvoje* (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota skaitmeninės tapatybės samprata, jos kūrimo bei nustatymo procesų etapai, taip pat išanalizuoti skaitmeninės tapatybės ES ir Lietuvoje ypatumai. Pirmame darbo skyriuje nagrinėjama skaitmeninė tapatybė, jos samprata per asmens tapatybės prizmę, analizuojami skaitmeninės tapatybės „gyvenimo“ ciklo etapai, nuotolinio tapatybės nustatymo procesai. Antrame skyriuje analizuojami skaitmeninės tapatybės ES ypatumai: jos reglamentavimai, didelio masto ES projektai skirti paslaugų skaitmenizavimo bei nuotolinio asmens tapatybės tarpvalstybinio nustatymo plėtrai. Taip pat analizuojamai eIDAS ypatumai: abipusio pripažinimo principas bei kitos keliamos sąlygoms ES šalims narėms, kurios siekia pranešti apie taikomą eID schemą vadovaujantis eIDAS reglamento nuostatomis. Šiame skyriuje taip pat pateikiami nuotolinio asmens tapatybės nustatymo Lietuvoje ypatumai: analizuojama VIISP teikiama tapatybės nustatymo paslauga bei statistika susijusi su elektorinių paslaugų naudojimu. Tai pat analizuojama teisės aktų raida, reglamentuojanti nuotolinio asmens tapatybės nustatymo galimybe Lietuvoje, kai asmuo nori gauti finansų sektoriaus teikiamas paslaugas. Trečiame skyriuje aprašoma atvejų tyrimo metodologija. Ketvirtame skyriuje – analizuojami pasirinkti trys ES šalių eID atvejai apie kuriuos pranešta Europos Komisijai pagal eIDAS. Taip pat darbo pabaigoje pateikiamos išvados, kuriose išryškintos identifikuotos problemos ir siūlymai.

Pagrindiniai žodžiai: autentifikacija, autorizacija, elektroninė identifikacija, eID, identifikacija, skaitmeninė tapatybė, tapatybės nustatymas.

Kemerzūnė M. (2021). *Peculiarities of digital identity in the EU and Lithuania* (master thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

ANNOTATION

The master thesis analyzes the concept of digital identity, the stages of its development and identification processes, as well as the peculiarities of digital identity in the EU and Lithuania. In the first part of the thesis digital identity, its concept through the personal identity is analyzed, as well as stages of the digital life cycle, and the processes of remote identification. The second chapter analyzes the peculiarities of digital identity in the EU: its regulations, large-scale EU projects for e. services development and cross-border identification. The peculiarities of eIDAS are also analyzed: the principle of mutual recognition and other conditions for EU member states wishing to notify European Commission about eID scheme in accordance with the provisions of the eIDAS regulation. This chapter also presents the peculiarities of personal identification in Lithuania: the identification service provided by the VIISP, and statistics related to the usage of electronic services in Lithuania. Also, the development of legal acts regulating the possibility of establishing the identity of a remote person in Lithuania when a person wishes to receive services provided by the financial sector is also analyzed. The third section describes the case study methodology. The fourth chapter analyzes the selected three eID cases from EU countries that have been notified to the European Commission under eIDAS. Also, at the end of the work, conclusions are presented, which highlight the identified problems and suggestions.

Key words: authentication, authorization, electronic identification, eID, identification, digital identity.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Kemerzūnė M. (2021). *Skaitmeninės tapatybės ypatumai ES ir Lietuvoje* (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas

SANTRAUKA

Sparčiai tobulėjančios technologijos, interneto plėtra padarė įtaką vartotojų poreikiams bei elgesio pokyčiams, tad skaitmeninės tapatybės ir nuotolinio tapatybės nustatymo klausimai kasdien tampa vis aktualesni. Paslaugų tiekėjai interneto ir technologijų dėka, turėjo galimybę perkelti į elektroninę erdvę ir išplėsti teikiamų paslaugų apimtį bei jų kokybę ir greitį neapsiribojant geografinė padėtimi, tačiau vis dar ES piliečiai vis dar susiduria su sunkumais siekdami gauti elektronines paslaugas kitoje ES šalyje narėje, nes vienos ar kitos šalies naudojamos nuotolinės asmens tapatybės nustatymo priemonės kitose valstybėse narėse nepripažįstamos. Ši elektroninė kliūtis trukdo ES piliečiams pasinaudoti visais vidaus rinkos privalumais, dėl to buvo iškelta tyrimo probleminiai klausimai - kaip apibrėžiama fizinio asmens skaitmeninės tapatybės samprata ir koks jos nustatymo procesas?; kokios nuotolinio asmens tapatybės nustatymo ypatybės Lietuvoje ir ES? Pasirinktas darbo objektas - Fizinio asmens skaitmeninė tapatybė bei atveju tyrimo objektas - ES šalių eID schemas, apie kurias pranešta pagal eIDAS reglamento 9 straipsnio 1 dalį. Darbo tikslas - atskleisti skaitmeninės tapatybės ir jos nustatymo ypatumus Lietuvoje ir ES, tyrimo tikslas - išnagrinėjus pasirinktų ES šalių narių elektroninės atpažinties schemas, išskirti ir jų veikimo ypatumus. Darbo tikslui pasiekti buvo iškelti uždaviniai - apibrėžti skaitmeninės tapatybės sampratą; pristatyti skaitmeninės tapatybės kūrimo, nustatymo būdus, procesą, išanalizuoti skaitmeninės tapatybės reglamentavimo bei nustatymo ES ir Lietuvoje ypatumus. Tyrimo tikslui pasiekti buvo iškeltas uždavinys išnagrinėti pasirinktų ES šalių narių eID priemonių pagrindinius veikimo principus.

Išanalizavus informaciją, nustatyta, kad nors ir skaitmeninės tapatybės turėjimas leidžia išvengti geografinės vietos ir kitų ribojimų, kurie yra fiziniame pasaulyje, tačiau sąveikos tarp ES šalių narių naudojamų eID (tų kurie nepatenka eIDAS) nebuvimas ES piliečiams vis dar trukdo naudotis ES įtvirtintomis laisvėmis. Taip pat Lietuvos eID schemoje naudojamos priemonė yra nemobilios ir neatitinka šių dienų piliečių lūkesčių.

Magistro baigiamojo darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei siūlymai dėl skaitmeninės tapatybės pagal eIDAS reglamento reikalavimus bei dėl Lietuvos Respublikos eID schemoje naudojamos priemonės.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Kemerzūnė M. (2021). *Peculiarities of digital identity in the EU and Lithuania* (master thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

SUMMARY

Rapid development of technology and the development of the Internet influenced the users' needs and made some changes in behavior, so the issues of digital identification and remote identification are becoming more and more important every day. Service providers, due to internet and technology changes, had the opportunity move their services to electronic space and expand the scope, quality, and speed of their services beyond their geographical location, but EU citizens still face difficulties in accessing electronic services in another EU country, because the means of remote identification used by the country are not recognized in other Member States. This electronic barrier prevents EU citizens from embracing full benefits of the EU internal market, which has led to problematic questions in the study: how is the concept of a natural person's digital identity defined and what is the process for identifying it? What are the features of remote identification in Lithuania and the EU? Selected subject of work - digital identity of a natural person and selected case study object - eID schemes of EU countries notified in accordance with Article 9 (1) of the eIDAS Regulation. The aim of the work is to reveal the peculiarities of digital identity and its identification in Lithuania and the EU, the aim of the research is to analyze the peculiarities of existing eID schemes of selected EU member states. To achieve the goal of the work, several tasks were set - to define the concept of digital identity; to present the methods and process of digital identity creation and identification, to analyze the peculiarities of digital identity regulation and identification in the EU and Lithuania. To achieve the goal of the research, the task was set to analyze the main operating principles of eID tools in selected EU member states.

An analysis of the information shows that, although digital identity avoids geographical location and other constraints in the physical world, the lack of interoperability between eIDs used by EU Member States (those not covered by eIDAS) still hinders EU citizens from exercising their EU freedoms. Also, the tool used in the Lithuanian eID scheme is immobile and does not meet the expectations of today's citizens.

At the end of the master thesis, conclusions, and suggestions on digital identity in accordance with the requirements of the eIDAS regulation and on the tool used in the eID scheme of the Republic of Lithuania are presented.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2021-12-13

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Viešojo valdymo ir verslo fakulteto kibernetinio saugumo valdymo studijų programos studentė Mažvydė Kemerzūnė, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Skaitmeninės tapatybės ypatumai ES ir Lietuvoje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Mažvydė Kemerzūnė